

BES^eDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Josip Jurčič

Veronika Deseniška

*Tragedija
v petih dejanjih*

O M N I B U S

BES^eDA

Josip Jurčič

VERONIKA DESENIŠKA

Tragedija v petih dejanjih

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-196-7

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

OSEBE

HERMAN II.	<i>stari grof Celjski</i>
FRIDRIH	<i>njegov sin</i>
ELIZABETA	<i>Fridrihova žena</i>
DESENIČAR	<i>hrvatski plemenitaš</i>
VERONIKA	<i>njegova hči</i>
TETA	<i>Veronikina</i>
SOTEŠČAN	<i>vitez na dvoru Celjanov</i>
JANKO	<i>Deseničarjev sorodnik</i>
META	<i>Veronikina služabnica</i>
STREŽAJI	
VITEZI	
POROČNIK	
PREDSEDNIK SODIŠČA	
SODNIKI	
ZAGOVORNIK	
LJUDSTVO	

Godi se okoli leta 1424

PRVO DEJANJE

Velika soba v gradiču deseniškem

PRVI PRIZOR

Dva strežaja, osnaživša sobo

PRVI STREŽAJ Nobene pajčevine je ni več, ko bi zlat pe-
nez zanjo dal.

DRUGI STREŽAJ Saj je tudi prej ni bilo. Videla bi jo bila go-
spodična Veronika že bogve kdaj. Le stari
gospod je siten. Misli, da moramo zmerom
delati, ometati, brisati, kjer treba ni. Ko bi
le tudi mislil tako natančno plačevati, ka-
kor ukazuje.

PRVI STREŽAJ Bogvé koga neki pričakujeta gospod in go-
spica, ko tako že cel dan tekata v skrbeh in
veselju. Vendar ne kakovega snubača?

DRUGI STREŽAJ Kaj ti nisem še povedal koga? Jaz vem. Go-
spica Veronika mi je sama povedala. Celj-
skega grofa, mladega, pričakujejo, tega, ki
ima v Krškem grad, ki bode pa nekdam tako
mogočen, kakor mu je oče zdaj.

PRVI STREŽAJ Celjskega grofa? Kaj je to tako imeniten
rod, da je treba takega letanja?

DRUGI STREŽAJ Celjski grofje? Hohó! To so ti strašno imenitna gospoda! Naš gospod Deseničar je pravi berač proti njim. Kraljem dajejo hčere v možitev, cesarjem denar posojujejo in gradove kupujejo vrh gradov po Hrvatskem, Kranjskem, Štajerskem in Koroškem.

PRVI STREŽAJ Celjski grofje? Tedaj imajo denarja kakor tisti šepavi mož na gori v pripovedi, ki mu je vrag na strehi tak lonec z zlatom polnil, kateremu je bilo dno utrto.

DRUGI STREŽAJ Skorajda takisto. Na mernike zlata ne zmerijo, kar ga grof je Celjanje imajo, slišal sem.

PRVI STREŽAJ Kaj misliš, pokaj pride Celjan k nam? Mor-da ženit se. To bi bil naš gospod študent Janko hud, hihi!

DRUGI STREŽAJ E, ženit se že ne, dejal bi, ker tudi grofje ne smejo več kot eno ženo imeti, a ta mladi Celjski je že oženjen, zdi se mi.

PRVI STREŽAJ Nu prav, bova videla, koliko nam izpod tega bogatega palca pade na dar.

DRUGI STREŽAJ Da, baš! Če je večji bogatin, večji je skopuh. Kjer je vrag enkrat kupček znesel, tam ne jemlje rad proč, nadalje kopiči. Prej ti bode

naš stari Deseniški, ki je nasproti Celjanom berač, petico v roko stisnil nego grof.

PRVI STREŽAJ Berač, praviš. O, ko bi te bil slišal!

DRUGI STREŽAJ Palica bi pela! Ali je vendar berač! — Pojdi, imava še zgoraj razglede. *Odideta.*

DRUGI PRIZOR

Deseničar, Janko prideta v pogovoru

DESENIČAR To ni nič, pravim, to ni nič! Zdaj celo ne pojdeš nikamor od nas. Tukaj ostaneš! Kam pa misliš, kam si namenjen? Kaj imaš opravka ravno danes?

JANKO Odjezdil bi za nekoliko dni v Zagreb. Tam dobim neko knjigo, ki bi jo rad.

DESENIČAR Pojdi ti in tvoja knjiga! Ti ostaneš tu pri nas doma. Nisi li pri nas, kakor da bi bil domá? In ravno zdaj, ko pride celjski grof Fridrih, vendar moraš tudi ostati, da se seznaniš ž njim. Veš, to nikdar ne škoduje, znanje z visoko gospôdo. Ti premoreš tako malo imenja po svojih ljudeh, da je skoro nič, jaz tudi nimam mnogo. Vidiš, potem je prava sreča, da imamo priliko, takega slovečega

in bogatega gosta sprejemati v moji hiši, kakor je celjski Fridrih. S starim Hermannom sva bila na saboru pač skupaj, ali ne vem, da li me je poznal. Kaj smo mi proti njemu? Kmetje. Velika čast za mene je, da pride, in celo, da prej naznani prihod. Zdaj pa, da bi ti proč hodil? Jaz te moram vendar predstaviti kot svojega sorodnika.

JANKO Če vi ukažete, da ostanem, ujec, potem ostanem. Ali da vam istino povem, ne rad.

DESENIČAR A zakaj ne, bogami! Menda se vendar višje družbe ne bojiš.

JANKO Bojim se je ne, a veseli me tudi ne, zato bi najrajši za te dni odšel. Ti Celjski niso po mojem srcu, naj bodo bogati in velemožni, kakor hoté.

DESENIČAR Kako je to?

JANKO Ošaben rod je, jaz se ne klanjam rad, to veste.

DESENIČAR Kdo terja, da se klanjaš? Grofi nismo, ali plemenitaši smo, pred kralja lahko pristopamo.

JANKO Vi ga boste prijazno sprejeli, ujec, pojde vam od srca. Meni pa bi na licu čital, da ne spoštujem vse celjske hiše skupaj. Čemu bi se torej ne umaknil, če se smem in morem.

DESENIČAR Ali, ljubi moj, kdo bi bil tako nepreviden in bi vse kazal, kar misli? Jaz sem že tudi mnogokaj slišal o celjskih grofih, zlasti o starem. Ta je trd in kamnito srce v sebi nosi. Ali kaj to mene briga? Mogočen je, to vem, in pred mogočnostjo nosi svet hrbet kriv.

JANKO Jaz ga tudi krivim, kadar *moram*, ali kadar ni treba, ne!

DESENIČAR Jaz pa pravim, da je *treba*, in celo naša dolžnost je. Čuj, ali nisi še slišal, zakaj Celjski zbirajo bogastvo, skupljujejo posestvo in se družinijo z vladarsko hišo cesarjevo? Zakaj skupljujejo posestvo večjidel pri nas po Kranjskem, po Štajerskem in se že sami podpisujejo vojvodi vseh Slovencev? Zakaj iščejo zvez z našimi Frankopani in banstva hrvatskega? To ima svoj pomen, ki ga moraš lahko razumeti, če se spominjaš, kako si še kot dečko z menoj vred rad poslušal patra Tiburcija, ko je nam pripovedoval o kralju Samu, o Ljudevitu, Zvonimiru in o drugih hrvatskih kraljih, ki so vladali nad našim narodom. Vse kaže, da Celjani tudi na kaj takega delajo. Oni imajo svojo veliko misel.

- JANKO** Ravno zato jih ne ljubim. Celjski grofi so presamogoltni, presebični, da bi si mogli velik cilj postavljati, ki bi bil *nam* na korist in ne le njim.
- DESENIČAR** Zakaj pa ne obema? Ravno ker so lakomni gospodarstva in bogastva, zato so delavni.
- JANKO** Potem pa gorje nam in svobodi, kolikor je še imamo, če ta rodbina do vrhovnega gospostva pride nad nami.
- DESENIČAR** Svobodo jim hočejo že sami izviti iz rok tisti, ki za nami pridejo, naj nas le oni državno zedinijo, dečko... Nu, ti ostaneš doma, pa je!
- JANKO** Če zahtevate vi, ujec...
- DESENIČAR** Jaz nič ne zahtevam. Nečem. Pokorščino sem terjal prej, ko si bil mlajši. Zdaj si svoj gospod. Jaz ti le svetujem. Mislim pa, da moraš sam izprevideti, da je v tem slučaju in zmerom dobro, če se človek malo zataji, če je vljudnejši v obliki, nego je morda v srcu. Svet je enkrat tak, in ti ga ne bodeš pre naredil.

TRETJI PRIZOR

Veronika. Prejšnja

DESENIČAR Dobro, da si prišla. Glej, zdaj ti izročim tega mladega gospoda. Če ga ti ne prepovoriš, potem naj gre.

VERONIKA Kaj pa je, oče?

DESENIČAR Proč hoče iti.

VERONIKA Janko? Pokaj, kam?

DESENIČAR Ker mi gosta pričakujemo, hoče on odjezditi. Ravno tako se zdi, kakor da bi se koga bal. Reci mu, da mora ostati. Kaj bi bežal? — Jaz grem dol v konjski hlev pogledati. Če ima mnogo jezdečih hlapcev s seboj, ne vem, kam bomo konje spravili. Pridi za menoj, Janko, če se odločiš pri nas ostati, kakor je prav. *Odide.*

ČETRTI PRIZOR

Veronika, Janko

VERONIKA Ti hočeš oditi? Zdaj, ko grof prihaja?

JANKO Hotel sem. A ker tvoj oče želi, da ne idem, ostanem, zlasti če želiš tudi ti, Veronika.

- VERONIKA** Jaz? To vendar že veš, da mi je vselej ljubo, kadar prideš in če dalje pri nas ostaneš. Ali če ne ostaneš rad, če hočeš iti, smeš in moreš iti; jaz te ne zadržujem prav nič.
- JANKO** *s tresočim se glasom:* Prav nič? Vseeno ti je, da li останem ali grem? Potem bi pač moral iti, Veronika.
- VERONIKA** Tega nisem rekla, da mi je vseeno.
- JANKO** Ampak?
- VERONIKA** Da si ti sitnež, ki besede kolje.
- JANKO** In sitneža se rada znebiš, jeli?
- VERONIKA** Vidiš, kako zavijaš moje besede?
- JANKO** Zavijam? Niso li jasne?
- VERONIKA** Če pa hočeš ravno zdaj odhajati, in zato, ker pride k nam gost, katerega veš, da moj otec rad vidi in jaz tudi rada vidim, da pride, da vsaj še kakšnega človeka spoznam, kakor očeta, teto, tebe, hlapca Grgora in naše dolgočasne kmete: ni li to samo tvoja svojeglavost? Povej mi vendar pameten vzrok!
- JANKO** Očetu sem ga že povedal. Jaz sem protivnik grofov Celjskih v srcu. Zakaj? Tega sam ne vem, ali dobro slutim, da jim prijatelj ne bi mogel biti, čeprav niso taki, kakor so-

dim, da so. Zato sem se jih hotel ogniti. To je vse.

VERONIKA

Vse? Ali, dragi bratranec, modro in pametno to pač ni. Ti si učen, čitaš latinske in grške knjige, ali razlike med ljudmi, kakor so, pa vendar ne ločiš, vidi se mi. Premisli vendar, bratranec Janko, koliko se celjski grofi brigajo za to, ali smo jim mi prijazni ali ne, moj oče, ti in jaz, mi, ki vse svoje kmete z enim klicem skozi tole okno na tlako lahko skličemo — onim grofom, katerih slava gre čez vse dežele, v tuje kralje in cesarje. Čemu bi jih potlej ti sovražil?

JANKO

Ali se brigajo zame ali ne, ali so bogati ali ne, to mi je vseeno. Če imam jaz zase to, kar mi je treba, ne pogrešam celjskih grofov in ne iščem jih.

VERONIKA

To je ponos, ali —

JANKO

Ponos beraški, hočeš reči.

VERONIKA

No da, razžaliti bi te ne mogla, ko bi tako rekla, saj velja tako meni sami kakor tebi, oba nisva bogata ni mogočna. Ali povej mi prav po pravici, da li ga res ne *zavidaš*, celjskega grofa, za njegovo bogastvo, ime, čast, sijajnost in slavo.

JANKO

Ne, zakaj bi ga zavidal?

VERONIKA Jaz pa!

JANKO Zavist je greh, slabost, neplemenita lastnost, a ti jo priznavaš z nekakim ponosom.

VERONIKA Pričakovala sem od svojega gospoda bratranca tako strog odgovor. Ali, dragi moj, moja zavist ni pregrešna, vsaj jaz ne čutim čisto nič slabe vesti zaradi nje. Jaz namreč nikomur ne zavidam sreče tako, da bi mu jo vzela in sebi pridržala. Naj bodo drugi srečni, kakor jim bog da, sama *jaz bi tudi rada bila*. Drugi naj imajo bogastvo, a jaz bi ga tudi rada imela. Da je ubožnost sreča, bogastvo pa nepotrebno, tega ne morem verjeti, jaz ne. Oče pravijo: »Stari plemenitaši smo, pred kralja lahko stopamo!« In ti praviš tudi tako, ne li? A ko sem bila v Zagrebu, hodila sva z očetom peš iz cerkve, drugi plemenitaši so se v lepih vozeh vozili. Jaz sem imela med mladimi najslabšo obleko, druge so bile polne zlata. Vidiš, in to je neprijeten čut, naj vidva z gospodom patrom Tiburcijem rečeta, kar hočeta. Zakaj bi si jaz ne smela želeti, kar vidim, da druge imajo? Ah, in še take, ki ne vedó, kako srečne so, ko imajo vsega in morejo zmerom med ljudi priti! Mi pak moramo v tem

oddaljenem gnezdju skoro celo leto sami biti, malokdaj se kak boljši človek oglasi. A še tačas ti ni prav!

JANKO *žalosten:* Prvič te slišim tako govoriti, Veronika.

VERONIKA Nadaljevanje pride drugič. Oče ti je rekel za njim priti. Idi! Kajti da bi odhajal, tega ne pustim, strogi gospod bratranec.

JANKO Če me pošiljaš proč, moram iti. *Odide.*

PETI PRIZOR

VERONIKA *sama:* Dober človek, ta naš bratranec Jan-ko, res dober človek, ali grozno dolgočasen! Dober mož, pošten, mehkega srca, moder, vse res, ali dolgočasen! Jaz pač vem, da on name misli, da me bode prosil, naj bi mu bila žena. A bojim se skoraj tega. Dolgočasno življenje! Vendar bi bilo bolje, ko bi prišel póme tako kak lep, bogat, vesel. In kak veljaven med svetom! A kdo bode prišel k nam v to puštinjo? *Gleda se v zrcalu.* Pa bi vendar lahko prišel. Grda res nisem.

ŠESTI PRIZOR

Veronika, teta

- TETA** Kaj delaš tu? Gosti utegnajo priti, a ti nisi še preoblečena.
- VERONIKA** Ah, imam li pravo izbiro za preoblačenje!
- TETA** Zahvali boga, da ti je dal lep obraz in lepo rast, kateri ni treba z drago obleko pomagati, da se more ljudem pokazati. Sicer se pa tudi nimaš pritožiti. Dosti jih je, ki so tudi plemenite, a se ne morejo niti tako pohvaliti kot ti.
- VERONIKA** Teta, kakšen pa je ta mladi celjski grof Fridrih, ste li slišali o njem?
- TETA** Lepi možje so ti Celjski. Močni in veliki junaki. Ali kaj te to briga? Ne bo te snubil, ne! Oženjen je že, mladega je oče ženil pri Frankopanih v Modrušu.
- VERONIKA** Ima lepo ženo?
- TETA** Domišljam se, da mi je pripovedoval krošnjar kupec to zimo, da ni lepa ni zdrava. Zakon jima ni srečen. Ali ljudje govoré mnogo, kar ni res. Bogve kakó je.

- VERONIKA** Ubogi mož, lep je in bogat, sloveč in veljaven, a ima tako ženo, da srečen ni. To je čudno! *Na dvorišču se čuje rog.*
- TETA** Tukaj so!
- VERONIKA** Oh, in jaz še preoblečena nisem. Teta, pojdite z menoj pomagat mi.
- TETA** *pri oknu:* Pet, šest, sedem konj je na dvoru.
- VERONIKA** Tu sem pridejo, pojdive proč.
- TETA** Že gredó. *Obe na levo odidete.*

SEDMI PRIZOR

Grof Fridrih Celjski, Deseničar, Soteščan pridejo od leve

- FRIDRIH** Ne trudite se, gospodar, ne ostanemo dolgo na vašem domu. Samo mimogrede smo vas obiskali, da pogledamo, kje in kako imate svoj stan in kakovo vino hranite v kleti za dobra štajerska grla. Poleg tega lahko tudi slišimo, kdaj mislite hčer možiti, kdaj nas boste v svate vabili, ker svet govori, da vam je bog dal ali da vam je rajnica žena porodila lepo žensko dete. Kje jo imate? Staro rdeče vino pa mlado belo dekle — temu smo vselej prijatelji.

- DESENIČAR** Precej bo oboje tu — Ivan! A moram sam iti!
- FRIDRIH** Najprej vina, potlej hčer.
- SOTEŠČAN** A zame bi bilo narobe bolje.
- DESENIČAR** Precej, gospoda! *Odide.*

OSMI PRIZOR

Prejšnja brez Deseničarja

- FRIDRIH** Nu, zdaj smo tu. Zdaj mi povedi, zakaj si me prosil, naj storim ta pot. Zanimivega tu na Desenicah, v tem hrvaškem plemeni-taškem brlogu, ne nahajam nič posebnega. Najbrž bode še vino kislo, ki ga prinese, in tisto dekle, katero hvališ, bode tudi kaka navadna prikazen, kakor jih na kupe doli v dolini purane pase. Tedaj, zakaj si me sem gnal?
- SOTEŠČAN** Vem, da je bilo drzno, da sem te prosil: pojdi z menoj, ali pravzaprav, pojdi, da grem jaz s teboj v Desenice. Ali ti si mi obljubil, da mi eno prošnjo izpolniš, in polovico si jo že izpolnil, polovico pa te zdaj prosim, da jo še izpolniš. Reci temu staremu Dese-

ničanu, naj dá svojo hčer k tebi na dvor v Krško, da vstopi kot plemenita gospica v službo tvoje gospé. In sicer tako ga pregovori, da jo bode dal precej zdaj z nami. Če neče drugače, naj nas spremi sam, a tebi, ki si oženjen, jo že lahko zaupa. Stori mi to, in jaz ti grem kakega sovražnika zabosti, kadar spi, ali kar ukažeš, ti storim.

FRIDRIH

Kaj vraga? Tedaj po deklico smo prišli v to raztrgano gnezdo?

SOTEŠČAN

Da. Ali čuj, ti moraš reči, da tvoja *gospa* želi, naj pride v njeno službo, kjer se mnogokaj nauči, drugače ne bi bilo morda nič. Tega ne sme nihče slutiti, da sem te jaz nagovoril. Kadar je enkrat pri tebi v Krškem, potlej se bode že izhajalo kako tudi iz te laži.

FRIDRIH

A kakšne namene imaš ti pri tem, stara lisica ti!

SOTEŠČAN

Ženiti se hočem, in ta deklica mi najbolj dopade.

FRIDRIH

Ti ženiti?

SOTEŠČAN

Misliš, da jaz res nimam nobenega razuma za žensko lepoto in zakonsko srečo? Da, ta deklica mi je povšeči. V Zagrebu sem jo

ondan videl in rekel sem, ko bi to dobil, pa se oženim tudi jaz.

FRIDRIH

No, to je pač navadna stvar: vprašaj njo in očeta, ali te hočeta za moža in zeta, in vse je pri kraju. Ti res nisi več posebno mlad, ali imaš Sotesko, ki je vendar vredna devet Desenic, torej starega že predobiš. Za dekleta pa zberi nekoliko lepih besedi, če ti jih je še kaj ostalo in če si kdaj znal ženskim slepariti. Kaj je bilo treba *mene* pri stvari? In kaj je treba, da jo jaz vabim v službo k svoji ženi?

SOTEŠČAN

Prav treba je. Jaz bi si pač upal s starim naglo na čisto priti, a z dekletom pa vendar ne gre tako brž. Tako daleč, kakor je sem na Desenice, vendar ne morem hoditi. Zato bi jo rad imel pri tebi v Krškem. To sem že slišal, da ni dober pot pri ženskih precej strmoglav z ženitvijo v izbo priti. Počasi se me mora privaditi. To pa je le mogoče, če mi mojo prošnjo izpolniš in jo s seboj vzameš. Z možmi mi je lahko dogovoriti se brž, a s tako neumno malo gosko mi jezik ne gre.

- FRIDRIH** Da, veš ti, prijatelj, mnogo je, kar terjaš. Kar precej s seboj vzeti jo! To je težava. Moja žena je velika sitnost. Nič ji ni prav.
- SOTEŠČAN** Če ne moreš, pusti. A glej, stari pride, pazi.

DEVETI PRIZOR

Prejšnja. Deseničar s služabnikoma, ki vino nosita

- DESENIČAR** Kjer pri nas ni človek sam, tam gre narobe. Oprostita, gospoda, da sta morala dalje čakati, nego li treba. Moji sluge bi mi bili skoro večji sod vina po kleti izpustili.
- FRIDRIH** Potem bi bilo to pomenilo, da smo mi nesrečo prinesli vam na dom.
- DESENIČAR** To pa ne. Sreča ali nesreča je v božjih rokah. — Prosim, vino je tu! Dobrodošli še enkrat! A zdaj nobene besede več o tem, da bi že takoj odšli. Dolgo že se mi ni pripetilo, da bi bil tako odličnega gospoda pod svojo streho pozdraviti mogel. Zatorej ustrezite mi in ostanite vsaj eno noč.

DESETI PRIZOR

Prejšnji. Veronika

- DESENIČAR** Evo, tu prihaja moja hči. — Glej, Veronika, gospod mladi grof Celjski, pozdravi ga v našem domu. Gospod je prej tako ljubezniv bil, da je po tebi vprašal takoj, ko je prišel. Čudil sem se le, kje tičiš, da te ni reči »dobrodošli« njemu in častitemu njega družniku, gospodu iz Soteske tukaj.
- VERONIKA** Gospod grof in vi gospod, bodita prepričana, prosim, da znamo ceniti veliko čast, katero nam ste s svojim pohodom izkazali.
- FRIDRIH** Hvala, gospica. Daleč je do vaših Desenic in pot ne najlepši; ali ko bi bili že prej vedeli, da v tem kraju tako krasne cvetice cvetó, ne bi bili šele danes prvič tukaj, prej bi bili prišli.
- VERONIKA** Veseli me, če vam sploh kaj ugaja pri nas, čeravno nam ste morda le nekaj lepega rekli, kar se navadno ne misli v vsej istini. Bala sem se in bojim se še, da boste razloček med našim domom in med svojimi navadnimi krogi le preveč čutili. Ali ako

vas ne pogostimo tako dostojno, kakor bi radi, volja naša ni kriva.

FRIDRIH In prijazna volja od vas, lepa gospica, nam je ljubša nego vsaka druga sijajnost.

DESENIČAR Čuješ, Veronika, gospoda hočejo že danes odhajati. Reci jim tudi ti, da naj nam vesele store in vsaj eno noč pod našo streho spé in nam hišne sreče ne odnesó.

VERONIKA Oče misli narodno vero, da gost, ki srečo prinese v hišo, ostane vsaj od zahoda do vzhoda sonca. Zato se moram strinjati z njegovo prošnjo.

FRIDRIH Za vabilom pak mora priti vabilo. Kako, ko bi mi vaše vabilo sprejeli, boste li vi, gospica, potem posnemali nas v poslušnosti in našega vabila ne zametavali, kadar vam rečemo: pridite tudi vi k nam v naš dom in prinesite srečo s seboj.

VERONIKA *osupnjeno veselo:* Jaz?

FRIDRIH Da, vi. Glejte, mi smo vam pokorni, mi ostanemo pri vas, midva in najini spremljevalci doli. In najbolje je, da precej vidimo, ali nam hočete tudi vi enako z enakim povračevati, ali pa samo terjate, pa dajete ne. Moja žena vas vabi, da za nekoliko mesecev, kolikor vas bode ravno volja, vstopite

med njene plemenite gospodične. Ni treba misliti, da je to kakšna poniževalna služba, vaše vrstnice so vse iz dobrih rodovin. Ona je slišala o vaši izredni lepoti, in jaz vidim, da je več kot resnico slišala in si vas želi okoli sebe imeti. Hočete? In oče? Menda ne bode protiven?

SOTEŠČAR

zase: Prej ni hotel obljubiti, a zdaj se mu mudi! Sumljivo! Nazadnje njemu samemu dopada. Vendar pomagati mu moram. *Naglas:* Gotovo bode tudi gospodar Deseeniški takoj izprevidel, da je njegovi gospici hčerki le na veliko korist, ako more nekoliko časa mladosti preživeti v tako izbornem krogu, kakor ga ima gospa grofica Elizabeta okoli sebe. Ta čas ji more kot čas učenja in zabave vse življenje v prijetnem spominu ostati. Hčere iz prvih rodbin plemstva celega Štajerja, Kranjske in Hrvatske z veseljem poslušajo podobno vabilo na dvore prihodnjega celjskega starogrofa.

DESENIČAR

O, meni je čast, zelo ljubo, velika čast, samo če ona hoče. Greš?

JANKO

ki je bil med zadnjim tiho prišel: Ne hodi!

VERONIKA

Pojdem!

FRIDRIH Dobro.

JANKO Ne hodi!

FRIDRIH Kaj hoče ta?

VERONIKA On nima tu ničesar hoteti.

JANKO Ničesar? Naj ti ne bode nikdar žal!

*Odide naglo. Ko drugi čudé se gledajo za njim,
zagrinjalo pade.*

DRUGO DEJANJE

Fridrihov grad v Krškem. Pred vežo vrt

PRVI PRIZOR

Herman, Soteščan

HERMAN Kaj praviš? Moj sin, Fridrih grof Celjski, resno *zaljubljen*? Ta beseda se mi preneumno glasi. Saj vendar ima že sam sina, ki bo de skoro divjega konja osedlal, pa mi pripoveduješ, da je *zaljubljen*? Ti pač misliš le, da ima kake navadne opravke s katero žensko, za kar se jaz ne brigam. Mar naj mu s šibo za hrbtom stojim?

SOTEŠČAN Ne, milostni gospod grof, jaz nisem mislil kake navadne lahkomiselnosti, temveč prav resno razmero, ki more škodovati njemu in rodbini vaši, ker deklica je plemenita, ki jo ima tu v hiši in ki gori zanjo: hči gospodarja z Desenic. Hrvatski mali plemenitaši utegnejo hrup zagnati, če slišijo, kaj se tu govori o razmeri oženjenega moža do plemenite hčere, katero je grofica na svoj dvor vzela.

- HERMAN Plemenita deklica? Z Desenic? To je nekaj drugega.
- SOTEŠČAN To sem jaz tudi mislil. Zato, samo iz ljubezni do vaše slavne hiše sem si dovolil izpregovoriti.
- HERMAN *Vprašal sem te, in dolžnost je tvoja, dokler si v moji službi, da meni poveš vse, kar veš. Kadar mene ne bode, tačas služi Fridrihu. — Tedaj stari Hrvat Deseničar ima lahko miselno lepo hčer?*
- SOTEŠČAN Lepa je, a lahko miselna ne. Vrlo dekle je, ponosno in gotovo še nepokvarjeno. Ravno zato je pa tem nevarnejše, da se grof Fridrih zaljubi vanjo, ki je že oženjen, ko bi deklica vendar prav lahko dobro omožila se.
- HERMAN Mar bi jo ti vzel?
- SOTEŠČAN *v zadregi:* Jaz?
- HERMAN A tako! Zdaj umem. Ni le tvoja skrb za moje in mojega sina dobro ime, kar govori iz tebe. Vendar, to je vseeno. Prav imaš vendar, da to ne gre v račune moje hiše. Žena Fridrihova je bolna, utegne umreti, in potem ne bi bilo dobro, da ima tako mlado dekle pred nosom, ki je z Desenic doma. Že vem, kaj imam storiti. Ti pa pojdeš z menoj

za nekaj dni. Kasneje lahko greš na Desenice in snubiš. Deklica ne bode niti dva dni več v Krškem. Skrbi, da bodo konji osedlani, mi odjezdimo.

SOTEŠČAN Precej, gospod. — Tu gre grof Fridrih! Prosim, mojega imena ne imenovati v tej stvari. *Odide.*

DRUGI PRIZOR

Herman. Fridrih

HERMAN Veš ti, Fric, da sem spet s teboj prav nezadovoljen, prav popolnoma nezadovoljen?

FRIDRIH Smem li vprašati zakaj, oče? Jaz se ne spominjam, da bi bil kak vaš ukaz prelomil ali s čim drugim zaslužil vašo nemilost.

HERMAN »Ne spominjam!« Ti se pač zmerom premalo spominjaš, kdo si ali kdo imaš biti. Ne da bi gledal kakor jaz in vsi naši predniki, kako bi povečal čast naše hiše, čast imena celjskega, tekaš, kakor slišim, še zmerom za ženskami okoli kakor kakov osemnajstletni golobrad, ki ne ve še, kaj je ženska.

- FRIDRIH** Ravno v tem oziru nisem zadnje čase nič grešil, oče. Rad bi vendar vedel, kdo me je spet obrekoval pri vas.
- HERMAN** »Nič grešil?« Kdo se briga za tvoje grehe v tem oziru. *Greši*, kolikor hočeš, samo škandala ne delaj svojemu imenu. Če iščeš žensk, ne manjka ti jih. Jaz mislim, da v svojih letih bi vendar že lahko do izprevida prišel, da je ena taka kakor druga. Zato ne segaj tja, kjer se ljudem v zobe vržeš in svojemu imenu, meni in sebi škoduješ. Tega ne trpim, slišal?
- FRIDRIH** Da, ali jaz res ne vem, kaj so vam zloreki ljudje napovedali. Jaz nisem nikamor segal, da bi se bil ljudem v zobe vrgel.
- HERMAN** Tako! In tu v gradu imaš neko dekletce z Desenic.
- FRIDRIH** *v zadregi:* To? To dekletce je pri moji ženi v službi.
- HERMAN** Ha, in ti celo zardevaš, ko mi to pripoveduješ, kakor kaka devica. Te vrag! To je Celjan, to moj starejši sin? Kaj treba zaradi ene služkinje zardeti pred menoj? Meni se zmerom bolj zdi, da si še dečak, ne mož.
- FRIDRIH** Oče, tako ne govorite!

HERMAN Molči! Še smo mi gospod! V službo svoje žene pa jemlješ lahko druge deklice, ne pa hčera hrvatskega plemstva, kateremu se je nam najmanj treba zameriti, sosebno ne hrvatskih hčera, ako niso le na službo tvoji ženi, nego tudi tebi, česar Deseničar ne bode mirno trpel, kadar zve. Sicer se pa tebi ni brigati za gospice, ki so v službi tvoje žene.

FRIDRIH Ali, oče, jaz vam zagotavljam, da je dekle od moje strani in od vsake še čisto, kakor .

..

HERMAN Pej! Kaj, je meni treba tega zagotovila? Kaj je meni mar čistota ali nečistota vseh hrvatskih devic, ne le Deseniške. *Hrupa* nečem, *škoda* nečem, naše ime hočem da varuješ. Zato čuj! Tega dekleta mi imaš njenemu očetu nazaj poslati, in sicer *precej*, dokler ves svet ne začne tako govoriti, kakor že nekateri govoré. Da ti tvoja žena ne zadostuje, to mi je žal, ali kriv si tudi sam, černu si se šel tako mlad ženit, jaz te nisem silil, da se ženi *precej*, lahko bi bil par let potrpel; jaz sem ti dovolil le, ker si eno Frankopanko izbral in ker sem mislil, da mladi ljudje tem prej pametni postanejo,

čim prej se oženijo — da nehajo za drugimi letati. To se ve, samo zato, sicer vem, da žena pameti ne da. Živi pa zdaj, kakor hočeš, ali tako ne, da bi se ime grofa Celjskega, Ortenburškega in Zagorskega glasilo kot strašilo plemenitaškim očetom mladih hčerá. Svet je enkrat tak, jaz mu nisem načel, mnenj in predsodkov delal. A ima jih, in ravnati se mora po njih ravno tako prvi magnat v cesarstvu in to imaš biti tudi ti — kakor zadnji zagorski slivar. Zatorej ponavljam: to dekle iz hiše! In sicer čim prej, tem bolje.

SOTEŠČAN
HERMAN

se vrne: Gospod, osedlano je.

Soteščanu: Pridem! *Fridrihu:* Tedaj ne pozabi, kar sem ti ukazal. Glej, tu prihaja tvoja žena. Priporoči me ji, jaz ne utegnem poslavlјati se pri njej. Soteščan me spremi.
Odide.

TRETJI PRIZOR

Fridrih, Elizabeta

- ELIZABETA** Ni li ravnokar oče že odšel od tebe?
- FRIDRIH** Kdo pak!
- ELIZABETA** Tako naglo nas zapušča? Niti nisem govorila dosti več kot dve besedi ž njim. Tako ga puščaš proč? O!
- FRIDRIH** Teci za njim, če mu imaš še kaj tožiti.
- ELIZABETA** O, mnogo bi imela še!
- FRIDRIH** *zbadljivo:* Zoper moža zoper mene, ne li? Za hrbtom tožiti, smešno ljubosumnost prodajati, da, za to si, za drugo ne. Ali ne svetujem ti v tem početju nadaljevati, kača!
- ELIZABETA** Fridrih! Moj bog, kaj je zopet! Kako si mi spet krivičen! Niti besedice nisem o tebi govorila, nikar pa tožila te, dasi, moj bog, bi imela tožiti dovolj. Že ne vem, kdaj si govoril z menoj kakor z ženo; že ne vem, kdaj sem iz tvojih ust slišala kakovo ljubeznivo besedo. In niti moje solze te niso ganile niti niso prošnje pomagale, da me imej vsaj kot mater svojega sina edinca v čisljih. Od dne do dne si osornejši in trši z menoj, in ko bi mi ne bilo za tvoje in za si-

novo dobro ime, davno bi te bila zapustila in k materi bežala v Modruš, kjer niso mislili, da more Frankopanova hči priti plemenitemu soprogu v oblast, ki bode *tako* z njo postopal, kakor ti z menoj. *Jokaje*. Da, pač bi imela vzrok, tožiti ne le tvojemu očetu in svoji rodbini, temveč vsemu svetu; ali do zdaj tega nisem. *Jezno*. A odslej pa hočem res začeti tožiti, res, ne le očetu, vsakemu. Do zdaj pa nisem, in danes nisem nobene besede o tebi govorila z očetom.

FRIDRIH

In kako, da mi je očital podobno kakor ti, da sem — *afektira se* — »premalo ljubezniv s teboj«.

ELIZABETA

To ti je očital? Bog ga ohrani, nisem vedela, da ima toliko čuta do mene. Ali govorila jaz o tem ž njim nisem. Potemtakem so že družina zapazili, kako ravnaš z menoj, in — *jokaje* — poleg trpljenja imam odslej nositi še sramoto zaničevane gospodinje, in navsezadnje me bodo še tvoje dekcle proč podile z doma mojega sina.

FRIDRIH

pozorno: Moje dekcle? Katera pa je že poskusila proč poditi vas, grofinja?

ELIZABETA *ponosno:* Poskusila? Že? Ne, tako daleč ni še prišlo, hvala bogu. In ko bi, sme si biti moj gospod soprog v svesti, da grofica Elizabeta Frankopan ve, kaj bi imela v tem slučaju storiti.

FRIDRIH V vodo skočiti?

ELIZABETA Ne, tega veselja ti ne naredim še! — A potrpi vendar, saj dolgo ne more trajati z menoj, skoro bodem morala prostor narediti tebi in potem bodeš lahko dal mojemu sinu mačeho.

FRIDRIH Ko bi te bil le kdaj slišal še brez očitania govoriti.

ELIZABETA Da, da, jaz sem kriva, sama jaz, moram biti. *Odide.*

ČETRTI PRIZOR

FRIDRIH *sam:* Ona ni govorila z očetom, to vidim. Povedal mu je Soteščan. Stari kozel, jaz ti že posvetim. Za take ljudi take deklice ne rastó. Ne bodeš je imel niti s tem rovanjem. Najprej mora moja biti, potem da vidimo dalje. — In že zdaj očetov ukaz, da jo naj iz svoje hiše dam? Vendar se ne morem od-

ločiti, poslati te deklice izpred oči. Ah, zakaj mi usoda ni take žene naklonila, zakaj sem dobil to, katero imam, ki ne morem ni en dan več vesel biti poleg nje. Kakšen razloček med Veroniko in to stvarjo, s katero sem sovprežen! Ko sem jo jemal, mlad teppec, nisem znal razločevati ženske sploh od ljubljene in ljubeče. Zdaj poznam veliki razloček, a prepozno je! *Obstane*. Prepozno? *Meni* prepozno, ki bodem vendar prej ali slej starogrof Celjski? Čemu mi je oblast, čemu bogastvo mojega očeta in roda, če moram brez sreče, brez ljubezni ženske, katero si srce izbira, odrekati se uživanju, po katerem mi duša najbolj hrepeni? In vendar, očetovo voljo moram izpolniti. Vsaj po besedi. Izpod strehe! Izpod *te* strehe pod *drugo*. Tako naredimo. Pa kam? — Kam na pristavo! Tam ostane skrita in tam morda še laže dosežem, kar želim. Očeta moram za nos zvoditi. Dekleta pa ne dam. Ha, tu prihaja sama. . .

PETI PRIZOR

Fridrih, Veronika

- VERONIKA Vi tu, gospod?
- FRIDRIH Zakaj ostanete tako daleč od mene, ali se me bojite? Pridite bliže, gospica. Ali sem vam tako zoprn, da se me celo ogiblujete?
- VERONIKA Bojim? *Stopi bliže mu.* Zakaj bi se vas bala, saj ste bili vendar zmerom dobri z menoj. Samo . . .
- FRIDRIH No, kaj . . . samó?
- VERONIKA Vi, gospod, ste mi hoteli nekaj ukazati?
- FRIDRIH Ne, gospica, vi ste hoteli nekaj drugega reči. Govorite: dober sem vam bil zmerom, samo . . . ? Kaj samo?
- VERONIKA *sramežljivo:* Samo, da ne smete spet tako začeti govoriti, kakor mi govorite, kakor ni prav, kakor veste, da vas jaz poslušati ne bi smela.
- FRIDRIH Ne smem ti povedati, da se mi srce od veselja smeje, če te vidim, deklica? Ne smem ti več povedati, da te ljubim, da te samo to prosim, naj te vsaj ljubiti smem; ne smem ti povedati, da sem šele potlej, ko sem tebe, deklica, zagledal, zavedel se, kaj je ljube-

zen, kaj najvišji čut v človeku? Moja zlata, ti edina, ki si mi celo srce izpolnila, prepoveduj mi ljubiti te, reci mi, da je greh, reci, da me ne ljubiš, samo daj mi, da te vidim pri sebi, da si mi blizu, kajti brez tebe zdaj živeti več ne morem in nečem. Jaz nimam druge sreče nego upanje, da boš ti moja! In da bi ti tega niti povedati ne smel? Ne bodi tako neusmiljena, ne terjaj tega!

VERONIKA

Ali ko bi gospa grofinja to slišala, kar govorite, ne bi govorili. Vi —

FRIDRIH

Ne spominjaj nje! Nesrečna je bila tista ura, ki je naju zvezala. Ona zame nima čuta, jaz ne zanjo. Razloček je bil med njo, že ko je bila mlada, in med teboj, kakor si sijajna in lepa tu pred menoj, razloček, kakor med soncem in nočjo. Nikdar ni čuta imela zame, a jaz sem sebe motil le od kraja. Prej, dokler tebe nisem videl, nisem vedel, kaj bi bila zame največja sreča, zdaj šele vem, ali brez tebe doseči ne morem: da bi me ti ljubila, ti deklica edina. Drugega ne želim od tebe nič, nič hudega, nič več kot ljubezen, in ta ni greh. Kako more greh biti, kar je najblažje v nas, kar nas povzdiguje in

osrečuje. Ne veruj in ljubi me vsaj malo tudi ti.

VERONIKA O bog, nehajte! Ko bi kdo naju slišal?

FRIDRIH Sliši me samo ti, in prišel bode še srečni dan, ko bodem jaz sam vsemu svetu smel radostno zaklicati, kar zdaj še samo tebi povedati smem: da si moja kraljica!

VERONIKA Sladke so besede vaše in omamljive, a vendar ne smela bi jih poslušati, morala bi bežati proč!

FRIDRIH Ne hodi proč! Poslušaj me. Stori mi to, kar te bom prosil, če ne, me uničiš. Če greš ti od mene, od nas proč, da te jaz ne vidim več, jaz bi od ljubezni do tebe izgubil um.

VERONIKA Jezus! Saj jaz nisem hotela proč iz grada iti, le tu, le zdaj od vas, ker glava mi je polna, ne morem vsega — —

FRIDRIH Glava ti je polna? Srce ti je polno, ti me ljubiš tudi, o reci mi to, le enkrat.

VERONIKA Ne smem.

FRIDRIH A resnica je. Tajì jo, da le je resnica!

VERONIKA Pustite me sámo, srce mi prekipeva.

FRIDRIH Pustim te sámo. Samo še eno ti povem. Če me ljubiš, če hočeš, da bom mogel enkrat zvati te pred vsem svetom svojo, pripravi

se iti še danes z menoj na drug grad, k dobrim ljudem —

VERONIKA

Moj bog!

FRIDRIH

Nič hudega ni to. Le da so že ljudje izpazili mojo ljubezen do tebe, a to ne sme biti.

VERONIKA

Potem moram proč! Domov!

FRIDRIH

Domov na Desenice ne. Tam si zame izgubljena. Jaz hočem, da si blizu mene. Z doma sem te vzela, ker si mi srce vnela, ko sem te zagledal. Če se tja povrneš, zdi se mi, kakor da bi bila zame izgubljena. Hočeš ostati tam, kjer jaz želim? O, reci mi to, da hočeš.

VERONIKA

Hočem.

FRIDRIH

Hvala ti, deklica zlata, hvala ti! Kar precej grem ukazat, da se napreže, in te spremim sam. *Odide.*

ŠESTI PRIZOR

VERONIKA

sama: Kaj sem rekla? Kaj sem obljubila? Da grem, kamor hoče, na konec sveta z njim ali za njim, kamor on želi, ki ga ljubim? Ne, tega nisem rekla. A res je, bi šla, bi! Že ne vem, kaj govorim, kaj mislim, kadar ga vi-

dim. Kakó blago srce je v njem in kakó je nesrečen! Ko bi ga jaz mogla in smela tolažiti! Zvezan mi je jezik, kadar govori z menoj. Govori z menoj, in kako! Svojo kraljico me je imenoval. *Tiho*. In kadar *ona*, ki je ne more in ki je bolna, umrje, vzel me bode za ženo, jaz bodem grofica Celjska! Bog! Jaz grofica! On me ljubi močno. Njegove besede so tako srčne, tako ljube, kakor jih z menoj siroto noben človek še govoril ni, noben človek še ne tako srčno in ljubo, odkar mi je moja mati umrla. — Moja mati! Kako mi nje spomin na misel prihaja? Kaj bi ona rekla? Proč! Proč od tod! Greh je, kar poslušam, kar mislim, kar upam, da, proč od tod grem, domov.

SEDMI PRIZOR

Veronika, Janko

- JANKO** Zdravo, Veronika, lahko sem te našel in še samo.
- VERONIKA** Janko!
- JANKO** Nepričakovan, to vem.

- VERONIKA** Kakor od boga poslan o pravem času.
- JANKO** Kaj ti je? Kako si bleda in kake so ti oči! Povedi mi, ali ti je kdo kaj žalega storil? Zdaj sem jaz tu, in kdor te je razžalil, ta ima z mojim jeklom spoved. Govôri!
- VERONIKA** Nič ni, nič. S teboj grem domov, k materi, ne k materi, mrtva je, k očetu, k vam, tu ne smem več biti.
- JANKO** Kdo te je razžalil?
- VERONIKA** Nihče, le proč pojdiva, domov.
- JANKO** Taka, kakor si, brez vsega, kar imaš s seboj? In brez slovesa? Meni se zdi, da ti je nekdo krivico storil, ko si tako naglo proč želiš. To me sicer od srca veseli, da se vrneš z menoj domov, in očeta, ki je nekoliko bolan, bode tudi veselilo, če prideš. Predolgo si že med to ošabno gospodo. Ali če te je kdo razžalil, lahko mi ga imenuješ? Mar je grof Friedrich sam?
- VERONIKA** Nihče ne, on najmanj, on mi je dober, o, on posebno.
- JANKO** Sovražim ga! Sovražim ga še bolj, če ga ti hvališ. In zdaj sem pripravljen, če greš z menoj precej in kakor si, brez slovesa. Z ljudmi v tej hiši se mi mrzi govoriti. Pojdi!

VERONIKA Postoj! Le majhen spomin .si vzamem in pridem za teboj. *Odide.*

OSMI PRIZOR

Fridrih, Janko

FRIDRIH *ki je že prej skrivaj v ozadju prišel bil in zadnje besede slišal:* Tako tedaj! *Sovraži me*, ta hrvatski mali vitez, vlastelin sedmih sliv! *Sovraži me*, grofa Celjskega. Kaka nesreča zame! In gospodič je prišel meni natihoma in brez slovesa deklico iz hiše jemat. Tu bi imel pa morda še kdo kaj govoriti, ne?

JANKO Prišel sem kragulju golobico iz gnezda ote-
ti.

FRIDRIH A preden jo otmeš, da bi jo nesel v umazano gnezdo, kjer si se kukavica ti sam zlegel, hoče kragulj še svojo besedo govoriti. Kakor se mi hitro od mojega posestva pet milj daleč ne izgubiš, dam pse nate naščuvati in pošljem hlapce z bičem na tvoj hrbet.

JANKO *potegne meč:* Le strahopetec žuga s hlapci, brani se!

- FRIDRIH Kaj, slivar ima meč tudi za kaj drugega nego za igračo?
- JANKO Za grofovske lopove!
- FRIDRIH *potegne meč:* Ti kmet!
- JANKO Pokaži, da znaš z železom tako braniti se, kot z jezikom dekleta zapeljavati. *Boj.*

DEVETI PRIZOR

Veronika, prejšnja, potem strežaji

- VERONIKA Zaboga, kaj je to? Janko, nehaj! Pusti ga, Janko! Gospod grof! *Hoče se vreči med bojevnika, v tistem hipu Fridrih ranjen pade.*
- JANKO Beži z menoj, tam prihajajo ljudje!
- VERONIKA Ranil si ga! Kri mu teče.
- JANKO Pojdi, časa ni!
- VERONIKA *poklekne pred ranjenim Fridrihom na kolena.*
- FRIDRIH *vstaja:* Angeli Ne zapusti me ti, glej, kri za tebe!
- VERONIKA Jaz sem vaša, o bog, kri zavoljo mene. *Jan-ku, ki jo je za roko prijel.* Proč! Nečem! Jaz ostanem pri njem!
- JANKO *odskoči:* Torej je vendar vse res! Izgubljena!

- FRIDRIH** Primate ga, ta me je z mečem ranil, ste li slišali! — Veronika!
- STREŽAJI** Primate ga, primite ga!
- JANKO** *z mečem braneč se, naglo odhaja:* Živega me ne boste imeli, vi psi!

Zagrinjalo pade

TRETJE DEJANJE

Velika soba na gradu Ostrovcu

PRVI PRIZOR

Veronika, Meta

- VERONIKA** Pojdi sem bliže k meni, vprašala bi te nekaj.
- META** Kaj?
- VERONIKA** Ne smeš pa nikomur nič omeniti!
- META** Vendar nisem tako jezična! Kar meni zapate, gospa grofinja, to je kakor zakopano.
- VERONIKA** Ne imenuj me gospa grofinja; reci mi samo gospa. *Zase.* Ah, nekdanj sem bila srečna v mislih, da bi mogla biti grofinja, zdaj, ko sem, bojim se tega in nekako mi je pri srcu, kakor da bi ta čast ne prinesla sreče, kakor da bi mi to visoko ime ne pristajalo.
- META** Kaj zapoveste, gospa?
- VERONIKA** Sedi tu k meni. Tako! Zdaj mi pa povej prav resnično: Ti si bila od boleznj rajnice grofinje, moje prednice in moje nekdanje gospé, pri njej; ali si bila ves čas, zlasti zadnji čas pri njej?

- META** Zadnje dni se nisem prav nič od nje pre-maknila, da je umrla. In umrla je lepo, z bogom spravljena, v njegovo voljo vdana, o, vsa drugačna je bila na zadnjo uro kakor prej v življenju: nič sitna, nič huda, ampak dobra kakor duša. Gotovo je gorka v nebe-sa šla in tam za nas boga prosi.
- VERONIKA** In je lahko umrla?
- META** Kakor truden angel je zaspala.
- VERONIKA** In mojega moža ni bilo zraven? Veš dobro, da ne.
- META** Gospoda mladega grofa tačas več dni ni bilo v Krško, čeravno smo bili poslali ponj in je rajnica grofica sama želela po njem.
- VERONIKA** *polglasno:* Torej ti tudi misliš, kaj ne, Meta, da ga obrekujejo oni, ki mu — o groza! — očitajo, da je svojo prvo ženo sam umoril, preden je mene vzel? Ti veš, da je to laž, da to ni res, ti veš, o, povej mi še enkrat!
- META** Laž je to, gospa, grda laž in obrekovanje hudobnih ljudi. Ljudje so videli, da nista lepo skupaj živela kakor mož in žena, in ko je umrla, naredili so iz same zle volje govo-rico, da je on kriv nje smrti. Ko bi jaz slišala kakega, ki bi to govoril, jaz bi mu jih pove-dala!

VERONIKA Že prav! Hvala ti. Pojdi, a ne govori z nikomer, da sem te jaz kaj takega vprašala. Ti si moreš misliti, kako bi me trla misel, da je moj mož z umorom zame na svoji strani prostor naredil. Zato si me potolažila jako, čeravno sama nisem tega verjela. Premehak je on za to, predober.

META O, gospá . . .

VERONIKA Dobro je, ti imaš dobro srce. Le pojdi zdaj, skrbeti hočem, da boš tudi ti srečna pri meni.

META Hvala, gospa. *Odide.*

DRUGI PRIZOR

VERONIKA *sama:* Ah, ni prav, da tako ob praznih govoricah in sanjah izprašujem posle o svojem možu. In kaj sprašujem? Ali je morilec ali ne! Strašno vprašanje! In vendar, in vendar bi ga ljubila z isto strastjo, kakor ga ljubim zdaj, ljubila bi ga tudi, ko bi bil morilec. Kajti za koga bi bil morilec, če ne za mene in za mojo ljubezen? On me je ljubil še poleg prve svoje žene, poleg visokorodne, mene ubožno deklico! In ž njim vred

imam dedovati po smrti njegovega očeta visoki sedež soproge najmogočnejšega velmoža v cesarstvu. In bi mu ne bila hvaležna? Od tistega hipa, odkar sem odvrгла vse ozire od sebe, ko sem ga videla v krvi ležečega pred seboj na tleh, v krvi, preliti za to, da mene izpred oči ne izgubi, bila sem vsa njegova, če se ponosno vzpne do visokega prestola, o katerem rod njegov sanja, ali pa če nesrečen pade nizko do vsakdanjega moža, ki si kruh služi po zemlji. On me je k sebi povzdignil, zdaj mu moram in hočem biti *podpora*, ne zavora, in on naj ne toži, da je druga žena mu življeneje grenila kakor prva. On naj ve, da sem se mu iz višje ljubezni vdala, nego li jo je mogel pri kateri koli ženski najti. Ako me on ljubi tako, kakor ljubim jaz njega, potem bi bil tudi zmožen zločin storiti zame. Ali ni ga storil, ni ga! — In vendar me skrb mori, zakaj me tu na tem samotnem gradu skriva. Zakaj me ne prizna pred vsem svetom za svojo ženo. Zakaj ta tajnost? Jaz nečem le pred bogom njegova žena biti, tudi pred *svetom* hočem biti. Ah, niti ne k svojemu očetu ne morem in ne smem pos-

lati veselega zanj poročila, da je njegova hči grofica Celjska. In bratranec Janko še tega ne vé, in drugi ne! Kaj porekó! Da, Jan-ko mora slišati, on, ki je najbrž slabo mislil o meni.

TRETJI PRIZOR

Fridrih, Veronika

- FRIDRIH** A, ti si tu? Mislil sem, da si zgoraj v svojih sobah.
- VERONIKA** Ali naj ne bodem tukaj, Fric? Ukažeš, da idem?
- FRIDRIH** Ne, bodi, če te veseli. Samo tako sem rekel.
- VERONIKA** Ti si nekaj zamišljen. Kaj ti je, dragi moj, povej meni. Nisi li srečen?
- FRIDRIH** Kako ne bi bil pri tebi srečen? A ti, si li zdaj zadovoljna?
- VERONIKA** Zdaj? O, in kako! Ali samo tedaj sem srečna, če si ti, Fric, drugače ne. Moja sreča brez tvoje ni mogoča.
- FRIDRIH** In kaj si premišljala, ko si tu sama?
- VERONIKA** Smem li misliti, da ne boš hud name, če ti povem?

- FRIDRIH** Gotovo ne, ljuba moja, kako bi bil hud. Kaj je bilo?
- VERONIKA** Jaz sem ti ravnokar rekla, da sem *srečna*; a vendar popolnoma srečna še nisem. Veš, kdaj bom? Kadar me boš tudi pred vsemi ljudmi za svojo ženo spoznal. Ta najina skrivna poroka, to najino skrivanje tu me teži in jaz vem, da tebe tudi. Zakaj me ne pelješ na svoj grad v Krško in me ne predstaviš gospodi, ki te tam obiskuje?
- FRIDRIH** Ali, draga moja, saj sem ti povedal, da je potreba, da se tiho poročiva. Moj oče ne bi bil nikdar dovolil, poznam ga. To je za zdaj. Kasneje se bode stvar že sama poravnala, potrpeti moraš.
- VERONIKA** Dobro. Ali zdaj očetu ni treba več dovoliti. Midva sva pred duhovnom zvezana z zakramentom svetega zakona za večno. Le bog naju more ločiti, tvoj oče ne, če ti nečeš, in ko bi ti sam hotel, ne moreš, ne smeš.
- FRIDRIH** Jaz? Kako bi to hoteti mogel! Ali oče mojega dejanja ne bi odobral. Zatorej ne sme vedeti še, da si mi poročena. Pripovedoval sem ti, da je hotel, da te še prej odpravim iz hiše, samo na njegov sum.

VERONIKA Ne bi odobral s prvega, hudoval bi se od kraja. Ali potlej bi se oče tebi vdal. Hud je, a tudi dober je. Saj je tvoj oče. On te ima rad, to vem. Vidiš, in ko bi midva, ti in jaz, hrabro predenj stopila in mu vse povedala? Poguma je treba le za prvi hip, in imava ga, ne li? O, jaz imam pogum! Potlej pa, kako lepo bi bilo, ko bi bilo enkrat premagano! Glej, tebi samemu bi bil odvaljen kamen s srca, poznam te, vem, da te zdaj ta najjina tajnost teži.

FRIDRIH Res je, kako bistro sodiš!

VERONIKA No, vidiš! Potem šele bi bila moja sreča na tvoji strani popolna in tvoja bi bila čistejša. Poskusi z očetom govoriti ali pusti mene, da govorim. Jaz pokleknem predenj, objamem mu kolena in ne otrese se me, preden tebi ne odpusti. Jaz mu hočem vse obljubiti, več mu hočem biti nego li lastne mu hčere, z vso detinsko ljubeznijo mu hočem streči, le tebi naj ne šteje v zlo, da si mene osrečil. Dovolj mi, in jaz to storim, Fric. Jaz vzamem svoj in tvoj poročni list, podpisan od duhovna, ki je nama pred božjim oltarjem za veke roki sklenil, in pojdem sama v Celje k njemu. Pusti me iti, Fric, videl bo-

deš, kadar bode izvršeno, kako prav je bilo storjeno.

FRIDRIH *malodušno:* Ne, ne!

VERONIKA O, da, da! Potlej me bodeš še bolj rad imel, ko boš videl, da je tvoja hrabra žena pri tvojem očetu s pogumom vse opravila, česar si sam nisi upal.

FRIDRIH Ah, ti ne poznaš mojega očeta. To ni mogoče. On ni tak, kakor so drugi ljudje.

VERONIKA Jaz ti pa rečem, ti ne poznaš svoje žene, česa je ona za tebe zmožna, dokler jo ti ljubiš, dokler jo ti za svojo imaš. In to je za vselej, ne li, Fric, ne li, za vselej? *Oklene se ga.*

FRIDRIH *objame jo tudi. Hladno:* Za vselej, kako bi moglo drugače biti.

VERONIKA Ti si moj za vselej, ah, jaz sem vendar presrečna! Sreča, tebe ljubiti in od tebe ljubljena biti, je prevelika, da bi je moglo kdaj konec biti, kajne? In konec je ne bode, naji ne ljubezni, dokler živiva, pa tudi še potlej ne, niti onkraj groba ne. Ti si moj! Ali daj se pregovoriti!

FRIDRIH Zarad očeta?

VERONIKA Da!

- FRIDRIH** Nehaj to. Ti bi mi vse vse pokvarila, ko bi se v to mešala. Moj oče mi je že itak rad žugal, da bode bratu mojemu Hermanu, ki me od nekdanj trpeti ne more, dal prvorojenstvo. Tega pa jaz nečem za nobeno ceno.
- VERONIKA** Kako si rekel: za *nobeno* ceno?
- FRIDRIH** Za nobeno.
- VERONIKA** Tudi ne — zame?
- FRIDRIH** Ne vprašaj tako nepotrebnih reči. — Le pomisli, da jaz potem nisem nič, če mi oče vzame nasledništvo v celjski hiši in mojega brata imenuje za to. To ne sme biti nikdar!
- VERONIKA** Ne sme biti, to je res. In ne bode.
- FRIDRIH** Zato se moraš vdati. Saj ne bode dolgo. Oče je star, zadene ga skoro kaj.
- VERONIKA** Smrt! Spet čakam na smrt svojega bližnjega!
- FRIDRIH** Ha, misli nase, ne na druge.
- VERONIKA** Kako trdo ti govoriš!
Tromba se sliši z dvorišča
- FRIDRIH** Kaj je to?
- VERONIKA** Nekdo je prijezdil.
- FRIDRIH** Vraga, kdo? Jaz vendar nisem nikogar vabil na Ostrovec!
- SLUŽABNIK** *pride:* Gospod stari grof Celjski!

- FRIDRIH Zaboga! Moj oče tu!
- VERONIKA To je božja roka. Glej, Fric, zdaj mu stopiva skupaj pred oči in poveva, da sva mož in žena.
- FRIDRIH Ne! Zaboga ne, pravim. Idi, skrij se! V svoje sobe idi!
- VERONIKA Ne grem, zdaj je čas, imej pogum, jaz stopim predenj.
- FRIDRIH Zdaj ne! Tu ne! Pojdi v svoje sobe, on te ne sme videti!
- VERONIKA Fric, pusti me!
- FRIDRIH Jaz ti *ukazujem*, idi!
- VERONIKA Ukaz! Potem grem. Moj bog, on se me sramuje. *Odide.*

ČETRTE PRIZOR

Stari grof Herman, Fridrih, Soteščan, strežaj

- HERMAN No, kje pa tiči? Tako se pač oče ne sprejema. Nikogar videti! Nikdo naproti ne pride. Zares, izobilja otroške ljubezni te ne bom dolžil.

- FRIDRIH** Jaz vas pozdravljam, gospod oče. Nisem vas pričakoval, zato nisem bil na sprejem pripravljen.
- HERMAN** Jaz bi bil morda moral slovesno napovedati se, spodobno prositi, ali si smem to svobodo vzeti in gospoda sina obiskati, ne li?
- FRIDRIH** Moj oče ve, da, kadar pride obiskat me, najde pri meni sinovsko spoštovanje kakor sicer sinovsko pokorščino.
- HERMAN** Nu, bomo skoro videli, kako je z obema. Sicer pa prosim, ne domišljaj si, Fric, da sem ravno nalašč k *tebi* prišel. Imel sem druge opravke tu doli okoli in med potom sem bil namenjen Ostrovec spet enkrat pogledati, ko sem slišal, da tukaj tičiš. Pa tudi govoriti imam nekaj važnega s teboj. — Sicer pa najprej na znanje vzemi, da sem truden in žejen.
- FRIDRIH** Prinesi vina! *Strežaj odide. Fridrih daje očetu stol k mizi.*
- HERMAN** *sede:* Ti si prav malo videti, odkar si vdovec. Človek bi mislil, da tako žaluješ po svoji ženi, ko bi ne vedel, da je žive videti nisi mogel.
- FRIDRIH** Ko bi bil mislil, da želite z menoj govoriti, oče, gotovo bi bil pohitel brž v Celje k vam.

- HERMAN Kadar ti je kaj *treba*, tačas se požuriš k meni priti, da, sicer si nekoliko bolj počasen, Fric.
- FRIDRIH Vi ste mene vselej najrajši karali.
- STREŽAJ *prinese vino in ga pred starega grofa postavi.*
- HERMAN *izpivši*: No, dobro staro kapljico imaš v hiši, to je res, tu se že še *Celjan* pozna. *Soteščanu*: Bodi tako dober . . . jaz imam ž njim — *kaže Fridriha* — nekaj razgovoriti se, kar se najbolje med nama samima govori
- SOTEŠČAN Ukažite! *Odide.*
- HERMAN Tedaj, Fric, sedi sem. — Jaz se ne mislim dolgo v Ostrovcu muditi, torej ti moram precej povedati, pokaj sem te iskal.
- FRIDRIH Prosim.
- HERMAN Ti si prej rekel, da sem tebe od nekaj rad karal. Mogoče, da je to res. Pa zakaj sem te? Zato, ker mi je nekaj do tebe. Ni mi vseeno, ali se iz tebe naredi tepec, ki ne misli nič, ali mož, ki ve, kdo je in kaj ima biti. Ti si moj prvorojenec, imaš za menoj prevzeti oblast in nasledovati v našem domu. Kaj to pomenja, to veš, saj poznaš naše hišne postave. Ob tvojem imenu bode za menoj stala čast in slava celjskega imena. Vidiš, to

je. In ravno zdaj je čas, da te na to opominim.

FRIDRIH

Dokler ste vi, oče, tako krepki in zdravi, hvala bogu, treba je meni malo misliti o dobrem in boljšem našega rodbinskega doma. Kadar pa mi boste to skrb izročili, bodite preverjeni, da mi bode prva in vselej sveta ter da bom po vaših stopinjah hodil.

HERMAN

O da, na to smeš pa res šteti, da, dokler bom jaz *sam* imel dovolj moči in duhá v sebi, ohranil bom tudi oblast, ker — gospod sin naj mi zameri ali ne zameri — v sebe še zmerom več zaupam nego li vanj. Posebno dosti za slavo in moč Celjanov in za našo končno hišno misel ti ne boš storil. Ne verujem. Zato sem zadovoljen, če dobro *ohraniš*, kar boš dobil, in le nekoliko pridobiš. Tvoj sinko, Ulrih, ki je pri meni gori, ta bo imel več dedovega duha nego otčevega, v tega jaz stavim večje zaupanje nego li vate. Vendar, zdaj je stvar táka, da moreš ti sam s svojo osebo dosti pomoči, in to terjam od tebe, *pomoči* terjam od tebe za svoje delo, ali bolje: za naše delo, ker je tako tvoje kot moje, še bolj tvoje, ker ti si

mlajši in bodel dalje užival veljavo svoje rodbine nego jaz.

FRIDRIH Jaz morem s svojo osebo pomagati? Potem zapovedajte, oče.

HERMAN Hočem, hočem. — Koliko je že tega, kar ti je žena umrla?

FRIDRIH Tričetrť leta.

HERMAN Ne več? Saj res. Mislil sem, da bode te skoro polno leto. Vseeno. Hm, ali si že mislil na kakovo novo ženitev?

FRIDRIH Ne ... da ... vendar ...

HERMAN Ha, glej, vendar je prav, da sem prišel ob pravem času. Torej, Fric, kratko pa dobro ti bodi povedano: o svoji drugi ženitvi ni treba, da bi mislil ti sam, to hočem jaz pomagati misliti. Kakova, in le bolj, *čigava* bode tvoja druga žena, to tudi mene malo briga, razumeš?

FRIDRIH Ne razumem vas.

HERMAN Ne? To se drugače reče: nevesto ti bom *jaz*: izbral in ti vzameš tisto dekle ali tisto vdovo, ki jo bom jaz zaznamoval, iz tiste rodovine, ki je meni ugodna. Ni li to razumljivo? Glej, na to sem jaz že mislil vsa leta sem, kar je tvoja pokojna žena bolehal, in premotil sem se le v letih. Mislil sem

namreč, da bode prej umrla in da ti bom zdanji svet že prej dajal. No, ker ni, ni, moremo torej svoje črteže šele zdaj v pretres jemati. Ti moraš vzeti ali eno grofico Blagajevo — dve sta, obe mladi — ali pa eno Thallóczevo. To sta dve mogočni hiši in do zdaj nam in naše oblasti razvit ju *ne-prijazni*. Te moramo ravno s tvojo ženitvijo razorožiti. Katera pa bode boljša za nas, tega še sam ne vem. To se še pozve. Zdaj so le površni plani narejeni. Jaz pač mislim, da si zadovoljen in da boš sam nekoliko oči odprl. Star si že dovolj, da gledaš tudi na kaj bolj odločevalnega nego na žensko lepoto. — To so moji plani.

FRIDRIH

Teh pač ni treba bilo delati, oče. Vi ste mi nevesto volili, ko sem se prvič ženil. Zato sem imel tak zakon, da sem si iz njega želel, zato sem imel ženo, ki je ljubiti nisem mogel. Pustite me, oče, naj si izberem zdaj *sam*, za sebe enkrat, če sem enkrat za ime in rod izbiral. Jaz sem s celo dušo zavzet za slavo naše rodovine in vi mi morate pričati, da sem jo do zdaj dostojno varoval z mečem in besedo. Ali *človek* sem tudi, jaz ho-

čem tudi sam srečen biti, zato me pustite ženiti se vdrugič po mojem srcu.

HERMAN

Ha, ha, ha! Tako govori Celjan, moj sin? Vraga! To si se gotovo včeraj od kakšnega popotnega pesnika naučil! Zmerom se mi je zdelo, da nekaj ženske v tebi tiči, ali da moreš tako neumno govoriti, tega ne bi bil verjel. Sicer pa ne de nič. Jaz sem ti povedal, kako *mora* biti, in tako bode! Naši predniki niso z ljubimčkanjem, z lepotami žensk in s pesniškim brbljanjem celjske grofije ustanovili in tako povzdignili, kakor jo vidiš danes, ampak s pametjo in umom. Če ti *sam* še nimaš pameti zadosti, moram *jaz* zate misliti. Zato sem ti umislil: ali eno Blagajevo ali eno Thalloczevo. Pa tudi med tema dvema bom jaz izbiral, ne ti. Zapomni si. Tukaj ima govoriti samo interes naše hiše, z drugim tip-taptom o sreči mi pojdi v kraj! To je govor za šivankarice, ne za celjske grofe.

FRIDRIH

Oče, jaz ne morem niti Blagajeve niti Thalloczeve vzeti; če ste v tem že kak dogovor začeli, nehajte ga, sicer utegne naši reči le škodovati, ker ta stvar uspeha ne more imeti, ne more.

HERMAN

Ne moreš, nečeš! Kaj! Nepokorščina! Me-
ni! No, dečko, le v tem se poskusi, pa boš
videl, da te bom zmel kakor . . . A čemu bi
se jezil nad teboj? Ti boš storil tako, kakor
bom jaz hotel, če ne — saj veš, da nimam
enega samega sina, potem je tvoj brat Her-
man tukaj. On bo pa storil rad vse, kar bom
jaz hotel. Potem njemu oblasti in pravice
tvojega nasledništva izročim, ti pa postaneš
ničla v hiši ali pa še ničla zunaj hiše.
Razumeš? Torej samo izbiraj. Sicer pa ni-
sem prišel od tebe naukov sprejemati niti te
dovoljenja prositi. Govorjeno je, dosti je. —
Pokliči mi Soteščana, potlej pa poglej, ali so
moji ljudje postreženi. Naj pijó. Ali kdor se
napije, po tem bo skakala volovska kita!

FRIDRIH

Oče. . .

HERMAN

Nobene besede! Idi!

PETI PRIZOR

Herman, potem Soteščan

- HERMAN** *sam:* Povsod se človekovi volji protivja nahajajo, povsod trčiš ob zadržek. *Soteščanu, ki vstopi:* No, pojdi sem in naliž si, ti vsaj vino piješ, kakor trdi možje pijó. . .
- SOTEŠČAN** Ne branim se, dasi ne prenesem več toliko kakor nekdam.
- HERMAN** Kaj ti, v svojih letih. A jaz! Ko sem bil toliko star kakor ta moj sin Fric, nesel sem ga skoro toliko v sebi, kakor bi ga bil na sebi, a zdaj imam že tudi svojo mero, katere ne smem prestopiti. — Ali čuj! Mislim, da tudi tebi lahko povem. Fricu sem ravnokar izrekel, kako želim, da se bode zdaj vnovič oženil, ko je vdovec. On pa se mi je skoro poskušal braniti in skoro bi se človek razjezil. Na jezo pa ni dobro takoj piti.
- SOTEŠČAN** Grof Fridrih ni več vdovec, gospod grof.
- HERMAN** Kaj!?
- SOTEŠČAN** Grof Fridrih ni več vdovec. Ravno zdaj sem zvedel od slug zunaj, da se je poročil, in sicer nekoliko bolj skrivaj s tisto hrvatsko deklico z Desenic. On je zadnjič ni bil od-

pustil, kakor ste mu bili v Krškem ukazali, temveč stregla mu je, ko je bil v dvoboju z nekim hrvatskim študentom, nje sorodnikom, ranjen, potem pa jo je dal sem prives-ti, in zdaj je njegova skrivaj poročena žena in stanuje pod to streho.

HERMAN

Oženjen! Ti me hočeš nalagati, človek!

SOTEŠČAN

Vem, da bi ne bilo dobro predrzniti se vam neresnico govoriti. Čul sem tako in vem, da je res, verjamem. Drugače bi se vam ne upal kaj takega povedati.

HERMAN

Oženjen? Vdru-gič že oženjen? Skrivaj in brez mojega znanja? A, to ni mogoče! Kaj takega si ne predrzne nobeden mojih si-nov!

SOTEŠČAN

Prepričajte se, tu pride sam.

ŠESTI PRIZOR

Herman, Fridrih, Soteščan

HERMAN

Je li res?

FRIDRIH

Kaj, oče?

HERMAN

Ha, že vidim! *Soteščanu*: Vprašaj ga ti!

SOTEŠČAN

Gospod grof so zvedeli od slug, da ste se že vdru-gič oženili z deseniško gospico.

HERMAN

Zini, je li mogoče, da si mojemu in svojemu imenu to sramoto storil! Da li si res zblaznel! Ali si padel peklenkim urokom in vragovim zagovorom v oblast, da so te zaveli za mojim hrbtom mojemu imenu največji madež pritisniti, ki si ga mogel? Ni mogoče! Ne dobi se tisti pop, ki bi si drznil v cerkvi vezati koga iz moje rodovine, pa brez mojega znanja, a se ni bal mene, da ga pohodim in poterem kakor črva pod podplatom! Ni mogoče! Zini!

FRIDRIH

Oče, poslušajte me . . .

HERMAN

Kratko, je li res ali ni res!?

FRIDRIH

Res! — Jaz nisem mogel drugače, moral sem. In ker sem vedel, da vašega dovoljenja ne dobim, poročil sem se tukaj skrivaj. Jaz sem upal, da mi boste odpustili, kadar zveste, da se ne da več pomagati, da je storjeno. Zdaj je tako. Jaz vas prosim odpuščenja. Jaz hočem sicer vse storiti, kar mi ukažete, ali usmilite se uboge ženske. Oče, jaz vas prosim. . .

HERMAN

Nič! Molči! Kje je mlada babnica, ki ti je možgane zmešala. Sem ž njo!

FRIDRIH

Imejte usmiljenje!

- HERMAN** Pokažem ti usmiljenje! Kje je ženska? *Soteščanu*: Pojdi ti iskat je in sem jo pripelji. Tu treba, da se konec stori, konec nanaglo-
ma. Jaz vam pokažem *Celjana*!
- SOTEŠČAN** Precej, gospod. *Odide*.

SEDMI PRIZOR

Herman, Fridrih

- FRIDRIH** Oče...
- HERMAN** Molči in čuj! Zakon, ki si ga tu sklenil, ne more veljaven biti, ni veljaven. To ni nič nego bedastoča! Tudi se še o tem — hvala bogu — ni nič zvedelo Rešiti te in rešiti dobro naše ime je tedaj menda še mogoče. To hočem jaz, to terjam pa še tudi od tebe, da se vdaš v vse, kar ti ukažem. To je moj poslednji ukaz, poslednje poskušanje. Pazi: tako gotovo, kakor hočem zveličan biti, kadar umrjem; tako gotovo, kakor se imenujem Herman, grof Celjski, Ortenburški in Zagorski; tako gotovo, kakor je Hermanova beseda do zdaj še vselej trdo veljala kakor suho zlato: jaz te tvoje neumne

skrivne ženitve ne morem nikoli pripoznati; in če precej danes, precej *tukaj* pred menoj sam ne raztrgaš sramotne vezi, ki te na to v hišo pritepeno neznano beračico veže, nisi moj sin, nimaš mojega imena, zavržem te in spodim golega iz svoje zemlje, vsekakor tako daleč, da te moja roka ne doseže, kajti, kaj s teboj storim, ako me jeza prime, tega še sam ne vem. Da mi za ohranjenje imena in rodu ti nisi potreben, da je za teboj še tvoj brat Herman, ki bode bolj poslušal mojo voljo, to tudi že veš. Izbiraj! Jaz hočem storiti, kar želite, ali ravnajte ž njo usmiljeno. . .

FRIDRIH

HERMAN

Nič naukov! Jaz vem, kaj imam storiti tudi ž njo. Ti se imaš *pokoriti* brezpogojno. Ni treba misliti, da si mi potreben, da samo žugam. Ponavljam ti, da ti nisi postavno oženjen, če si tudi poročen. To raztrgam, in raztrgano je.

FRIDRIH

Vi veste, da imate dobro orožje zoper mene, če me žugate mlajšemu bratu v podložnost izročiti. Prvorojenstva nečem izgubiti. Rajši storim vse, kar ukažete. Velite!

HERMAN

No, prav! Ti tukaj vpričo mene in vpričo viteza Soteščana poveš oni sprideni ženščini,

ki se je drznila misliti, da se brez kazni more v našo rodovino prikrasti, da nečeš od danes naprej nobene zveze ž njo več, da je dozdanja zveza tvoja z njo bila pregrešna, ker zoper mojo voljo storjena in le po hudičevem navdihu.

FRIDRIH

Jaz sam?

HERMAN

Ti sam moraš reči!

FRIDRIH

Povejte ji vsaj sami grozno usodo, jaz ne bi mogel.

HERMAN

Ne jaz, ti moraš! Od tebe mora to slišati! Če nečeš, te uničim!

OSMI PRIZOR

Prejšnja, Veronika, Soteščan

VERONIKA

pade na kolena pred Hermana: Ne njega, gospod, ne njega uničiti, on ni kriv ničesar; če je kdo kriv, to sem jaz sama. On ni kriv nego tega, da me je ljubil, a jaz sem kriva, da sem se tej njegovi ljubezni vdala, verujoča, da ljubezen ne more greh biti, ker je najlepše na svetu. A če sem grešila s tem, pokorim se rada, samo njega ne zaničujte,

njemu odpustite. Jaz hočem služiti vam, moliti za vas, ljubiti vas bolj, nego je katera hči kdaj rodnega očeta ljubila, samo *njemu* odpustite.

HERMAN

Torej to je tisto žensko lice, ta blede obraz! Taka je torej dekla, ki je drzna dovolj, da hoče v naši rodovini podirati osnove in plane, ki smo jih mislili in delali toliki krepki možje celjskega doma vse svoje žive dni? Ohrani ti svoje ljubljenje za berače, ljudi svoje vrste, jaz ne potrebujem tvoje ljubezni. — Ker ima to žensko telo ravno belo kožo, gladko lice in iskre oči, pa naj bi posezalo v naša podjetja in zaviralo nas može v prizadevanju in trudih, ki smo jih z mečem, z razumom in vztrajnostjo mnogih in mnogih let dosegali? Fric, ti si vendar zblaznel! Zavaljo te pritepenke naj bi se naše ime okalilo. Ha, ha, Fric, ti si iz uma bil!

VERONIKA

ki je bila vstala, s ponosom: Jaz nisem nobena pritepenka, gospod grof. Plemenite krvi hči sem, poštenjak in plemenitaš mi je oče, in nisem proseč prišla ni k vam ni h komu drugemu, temveč vabljen, kot plemenitaška sem vstopila v hišo. Nisem se

ponujala nikomur, temveč snubljena sem bila, in zdaj sem po krščansko katoliškem obredu v sv. zakonu poročena prava žena grofa Fridriha Celjskega, vašega sina. Njega in v njem sebe žalite, ako mene žalite.

HERMAN

Ha, ha, beraški ponos tudi ponos! Glej no! — Reci tej ženski, kar ji imaš na moj ukaz povedati.

FRIDRIH

obrnjen proč: Ne morem!

VERONIKA

prestrašena: Kaj mi imaš povedati na njegov ukaz, Fric?

HERMAN

No!

FRIDRIH

molči.

VERONIKA

Fric!

HERMAN

Tako hočem jaz namesto njega govoriti, ženščina. Čuj, ti se motiš, če misliš, da je ta človek tu veljavno s teboj poročen. Jaz pravim, da ta vez ne velja nič. In da veš, da tudi on tako misli kakor jaz, pojde zdaj ven iz te sobe, od tebe enkrat in za vselej. Fric, pojdi!

VERONIKA

Ti ne pojdeš!

HERMAN

Kaj!

FRIDRIH

se je sam s seboj nekaj časa boril, potem naglo odhaja: Jaz ti ne morem pomagati! *Odide.*

VERONIKA Fridrih! Fridrih! Gorje! On gre! On tudi!
Vse je proč! *Zgrudi se v nezavesti.*

Zagrinjalo pade

ČETRTO DEJANJE

Gozd

PRVI PRIZOR

Veronika, Janko

- VERONIKA** Trudna sem. Počivajva.
- JANKO** Sedi tam na hlod. Še malo vina imam tu v čutari, okrepčaj se. Še dolg je pot do Save.
- VERONIKA** A iz nevarnosti sva ven, ne li? Za nama preganjalcev več ne bode. Lahko se ti zahvaljujem, Janko, za rešitev iz groznega ujetja pri onem surovem človeku, kateremu me je kruti stari grof izročil. Ah, Janko, ti, ti si me rešil.
- JANKO** Ni lahko misliti, da bi po teh samotnih stezah naju zasledili. Ponoči naju ni videl nihče, a predaleč sva že od Ostrovca.
- VERONIKA** Ne imenuj mi strašnega kraja več! In vendar! Tam v Ostrovcu se mi je zdelo, da je začela moja sreča cvesti, tam se mi je vide-lo, da sem se približala vrhuncu svojih želja! Ali kako blizu je bil prepad, v katerega so me pahniti hoteli in me uničiti, ko bi

tebe ne bilo, da si me rešil, Janko, ti edini prijatelj. Kako se ti bom zahvalila?

JANKO

Ne misli zmerom o tem.

VERONIKA

Ne misliti? Kako ne misliti o tem, česar mi so vsi možgani polni, česar se ni v spanju ponoči ni v misli podnevi otresti ne morem. Ti ženske ne poznaš, moj dragi Janko; ne veš, da, kogar je ona ljubila, ne more ga pozabiti, tudi če ji je hudo storil. Jaz pač vem, da ti sovražiš mojega Fridriha. Da, in jaz sama sem rekla, da ga sovražim, da ga zaničujem in preklinjam, ko me je zatajil in zapustil v Ostrovcu v rokah onega divjaka Soteskarja in ko je z očetom, neusmiljenim možem, odšel. Da, mislila sem, da ga zaničujem, ali ni bilo res. Skoro sem sprevidela, da je bilo moje strastno sovraštvo do njega le neiztrebljiva ljubezen do njega, moje umišljeno zaničevanje je bilo le hrepenenje, da bi se mi spet povrnil s staro ljubeznijo. O, in ko pomislim, kako me je ljubil, kako mi je govoril, vem, da to ni moglo laž biti, in zato ne verujem, da me ne ljubi več. On me je zapustil, ker je moral, ker ga je trdi oče prisilil, ali povrniti se je mislil k meni, kadar bi le mogel. Zato pa hočem, da

me pelješ k njemu, da, k njemu. Od njega, od Fridriha, hočem slišati, da me ni iz svoje volje pustil, ampak samo na videz, samo za enkrat, ne za zmerom. To hočem od njega slišati, samo to, in potlej se rada kam skrijem v samoto in čakam, dokler hoče, tako dolgo, da stari umrje. Potem pojdem s teboj, Janko, kamor hočeš, k očetu, k sorodnikom, k tebi, samo zdaj mi k njemu pot pokaži, k Fridrihu, v Celje, hočeš? Ne gledaj tako temno, Janko, prijatelj moj, rešitelj moj!

JANKO

Nečem! Nisem zato svojega življenja zastavil, da te dobim iz zapora Soteščanovega in da te zdaj vodim peš po gozdnih stezah, kakor tihotapec brezcolno blago skrivaj nosi, a da te zdaj zopet v drug brlog zapeljem, iz zapora v zapor. Ne sanjaj več, on te je izdal.

VERONIKA

Ne, ne, izdal me ni. Ti tako govoriš, ker ne poznaš srca njegovega.

JANKO

Celjan nobeden srca nima.

VERONIKA

Le Fridrih, on da! On ima srce veliko. V ljubezni kaže se srce in v bolezni. V obeh sem ga videla, v obeh ga slišala. Te vroče besede ljubezni, ti vroči poljubi, ogenj teh oči,

ne, prijatelj, to je moralo iz velikega srca izvirati, hinavčevati kaj tako blaznega ni mogoče. — In vendar mi časi šine strašna misel v glavo, da je bilo vse to le laž, da je sedanost prava istina, ko zapuščena tu v gozdu bežim pred njegovimi ljudmi kakor na lovu izpodena zver. O, Janko, reci mi ti, še ti, da ni tako, da se motim, da me on še ljubi.

JANKO

Ne, tega ne rečem. On te ni nikdar prav ljubil in ne ljubi te zdaj. Coprnica si, pravijo v Celju, očarala si ga, govore grofovi ljudje in svetujejo, tebi pravdo napraviti in na grmadi sežgati te. On pa to čuje, tvoj Friedrich, in molči ter se ne meni, kako se ti v Ostrovcu godi.

VERONIKA

Coprnica? Pusti me, pomagaj mi, da ga najdem, da za gotovo zvem, kar on misli. Če je tako, kakor praviš ti, potem naj bodem res coprnica! Če me je res tudi v srcu izdal in ne le na videz očetu vdal se, potem me pelji k njemu in posodi mi ostro jeklo, da mu ga sama zasadam v nezvesto srce.

JANKO

Moje jeklo se je že enkrat rdečilo z njegovo krvjo zavoljo tebe. Ali ti si klicala njegovo

kri na mojo glavo, ostala si pri njem in mu vezala rano.

VERONIKA Priča njegove ljubezni do mene mi je bila. — In obrnila sem se k njemu in od tebe proč, od prijatelja, ki me je hotel peljati v mirni dom očetov, kjer sem prebila srečno, ah, srečno mladost, ko še nisem poznala ni žgoče ljubezni ni nje nesreče. Janko, in ti si prišel zdaj póme, ko so me vsi drugi zapustili, morda, ah, skoro se bojim, da tudi on, zaradi katerega sem se od tebe, prijatelja, proč obrnila. Ti si zvest ostal tudi nehvaležnici. Janko, ti si dober, ti zaslužiš, da bi se ti zahvalila, a ne vem, ne vem kako. Zakaj obračaš proč oči?

JANKO Pusti me in govôri kaj drugega.

VERONIKA Janko. . . ti si mene. . . tudi ljubil!

JANKO Zdaj šele si to spoznala? Prekasno je.

VERONIKA Prekasno, da. Prekasno. Kakó bi bilo? Ko bi bila jaz doma ostala, nikoli šla v grad na Krško, nikoli njega ne spoznala, povedal bi mi bil ti, da me ljubiš, ne li? In vzel bi me za ženo bil. Pri tebi bila bi z željami malimi presrečna lahko, ker si dober človek. Smejala bi se bila vsaki stvari, kakor sem se deklica smejala prej, a zdaj že dolgo ne. Hva-

ležna bi ti bila za mirno ljubezen in stregla bi bila staremu očetu, ti in jaz, in dolgo bi bil še živel in srečen bi bil na starost. Zdaj pak je umrl, praviš, in gotovo se na zadnjo uro ni prijazno domišljal mene, svoje hčere, ki ga je nehvaležno pozabila in samega pustila.

JANKO Do zadnje sape te je ljubil po svoje tvoj oče in ti ni ničesar očital. On mi je naročil, naj ti pomagam, ako bodeš kdaj potrebovala moje pomoči.

VERONIKA In ti si pozabil, kako sem ti plačevala tvojo dobroto, in si mi prišel na pomoč! Janko, jaz ti bom hvaležna vse žive dni. Ali stori mi še to: pomagaj mi do gotovosti, da vem, ali me ljubi on, ali me ne, ali se je vdal očetu na videz, ali me je izdal. Samo to, Janko, prosim te, če si me kdaj — rad imel.

JANKO Ne veš, pri čem me rotiš. Zato naj ti bode. Drug pot morava potem ukreniti, ta ne drži v Celje.

VERONIKA O, prosim te, glej, jaz sem že spet pripravljena.

JANKO Idiva. Tvoja krivda bode, če srečaš le kesanje na koncu tega pota. *Odideta.*

IZPREMEMBA

Sobana v celjskem gradu

DRUGI PRIZOR

Herman, Soteščan, potem strežaj

HERMAN

Ušla je mlada coprnica? In to mi prideš povedati, kakor da bi ti nič mar ne bilo? Ne veš li, da mi more ta ženščina sitnosti delati, če razpové, da je nekako poročena z mojim sinom in ji to ljudje verjemó? Strela božja! Že mi je močno neugodno, da se mi Fridrih do zdaj brani to svojo bedasto ženitev za neveljavno spoznati, kakor je, in vdručič ženiti se, kakor se spodobi. Ti mi pa greš še coprnico izpustiti! To bi moral vendar človek iz kože skočiti!

SOTEŠČAN

Ali prosim, gospod, pustite me, da vse povem.

HERMAN

Dovolj si povedal, ubil te bog!

SOTEŠČAN

Najvažnejšega še nisem povedal. Namreč, da je nisem jaz izpustil, ampak nekdo je prišel ali poslal ponjo. Od zunaj je imela pomoč in zvezo, drugače ji ni bilo mogoče uiti.

- HERMAN Kaj? Kdo bi si bil upal po *mojo* ujetnico v Ostrovec hoditi?
- SOTEŠČAN To je ravno. Kdo drug kot mladi grof.
- HERMAN Fridrih? Tega si ni predrznil! On ve, kaj ga čaka, ko bi bil to storil.
- SOTEŠČAN On je bil davi ves vesel, ko sem mu povedal, da je na Ostrovcu več ni. Z obraza sem mu bral, da je že prej vedel ali pričakoval te vesti. Jaz ne dvomim, da je on poslal koga, ki ji je pomagal iz grada.
- HERMAN Stoj! Če je to res, potem naj fant vidi, da njegov oče ne žuga samo, temveč da zna tudi storiti, kar je rekel. Precej, še danes!
- SOTEŠČAN Ne prenažite se, gospod.
- HERMAN Vem, kaj delam.
- SOTEŠČAN Razposlal sem na vse kraje ljudi. Skoro gotovo je, da jo najdejo, in potem jo čuvamo bolje.
- HERMAN Aj, pač! Meni navsezadnje ni tolikanj za beračico, naj se skrije, kamor se hoče. Ali *pokorščino* hočem jaz od sina, in ako je ni, potem naj pride moja trda roka nadenj. Še danes. — Franc! *Strežaj pride iz ozadja*. Iди in pokliči moje goste, gospode in viteze, od igre sem. Potem pa poišči mojega sina

Fridriha in reci, da mu ukazujem k sebi, precej.

**STREŽAJ
HERMAN**

Precej, gospod. *Odide.*

Naj vidi enkrat, kdo je gospod in kaj pri-
naša svojeglavnost.

TRETJI PRIZOR

Prejšnja. Vitezi, potem Fridrih

**PRVI VITEZ
HERMAN**

Gospod grof ste nas poklicali.

Ne zamerite. Treba je, da ste priče, kako se
nehvaležni in nepokorni sini kaznujejo.

**FRIDRIH
HERMAN**

pride: Tu sem, kaj ukažete?

Čujte, gospoda, in odgovorite mi narav-
nost, ali je kdo vreden, da bi z menoj delal,
ki misli, da je velika moja celjska hiša zato
zabogatela in zaslovela, da bi zdaj svoje
bogastvo in svojo slavo delila z berači in
služabno drhaljo. Kaj mislite? — Vi molči-
te, ali na obrazu vam berem, da porečete:
ni vreden.

FRIDRIH

Zakaj me spet zasramujete, oče, in tu očit-
no pred tujci, svojimi gosti, zdaj, ko nisem
ničesar storil, zdaj, ko sem se vam vdal v

stvari, v kateri bi se noben mož na mojem mestu ne bil.

HERMAN Ničesar nisi storil? Nisi li skrivaj svoje prilžnice iz Ostrovca vzel? Tako se kljubuje moji volji? Tako misliš ti, da boš svojega starega za nos vodil.

FRIDRIH Iz Ostrovca vzel? Ona ni več tam?

HERMAN Čemu komedija! Kdo se more drug za ono žensko še zanimati kot ti.

FRIDRIH Res, moja žena je . . .

HERMAN Kaj! V obraz mi to! Dovolj. Zdaj poslušaj enkrat: Od danes naprej je moj naslednik in mladi grof Celjski tvoj brat Herman, moj drugi sin, ti ne. On podeduje mojo oblast in moje ime, ti ne, ti bodi njemu pokoren, ker sebi nisi hotel biti. In vi ste mi priča, gospodje, da mi, starogrof Celjski, tega svojega nepokornega in nehvaležnega sina Fridriha izključujemo iz nasledništva svoje hiše enkrat za vselej, amen.

FRIDRIH Oče!

PRVI VITEZ Trda je vaša beseda, upamo, da ni zadnja; ne sodite prenašlo.

DRUGI VITEZ Ne preostro!

HERMAN Nič ugovora! Dobro sem premislil, kaj sem rekel. Pri tem ostane.

FRIDRIH

Izključen, zavržen!

HERMAN

Ti pa pojdeš precej, nemudoma, še to uro, k mojemu zetu, kralju Sigismundu v Budimpešto in tam počakaš tako dolgo, dokler jaz drugače ne porečem. Izpred oči zdaj! Preden preteče ura, moraš biti na potu. Za spremstvo ti hočem jaz skrbeti.

Odide.

ČETRTI PRIZOR.

Prejšnji razen Hermana

FRIDRIH

Torej tako daleč! Zavoljo nje sem izgubil vse, in niti nje nimam! Zavoljo ene ženske! Je li bila vredna te cene! Je li *katera* ženska vredna toliko? Bil sem zaslepljen! — Prijatelji, gospodje, pomagajte mi. Govorite vi z mojim očetom. Vse izgubiti: ime, čast, oblast in prihodnost, to je zlo in grenko.

PRVI VITEZ

Za zdaj se pokorite očetu. Poznate ga, da je ugovor pri njem zastonj. Nagel je. Vdajte se in potem bomo skušali pogovoriti ga.

FRIDRIH

Vdal sem se mu v vsem, v najtežjem.

DRUGI VITEZ Tedaj še zdaj slušajte. Kar se da, bomo storili za vas.

FRIDRIH Ne preostaje mi drugega. Vdam se, saj se moram. Govorite zame. — In k Sigismundu me pošilja, ki mi je vselej neprijazen bil! Moj brat Herman bode moj gospod! Govorite zame. Jaz vam ne bom pozabil te dobre, če očeta pregovorite, da besedo oporeče. O, da bi jaz te ženske nikoli videl ne bil! *Odide z vitezi.*

PETI PRIZOR

Soteščan, potem Herman

SOTEŠČAN *sam:* »O, da bi te ženske nikoli videl ne bil!« Tako! Vendar sem ti z žolčem zabelil in s čmeriko osolil sladko jed, katero si mi izpred ust vzел! Ha-ha! Mene je ona zavrgla, a zdaj on zameče njo, njega oče. Zares, moje maščevanje je večje, nego li sem ga kdaj upal doseči. Ona se potika po skrivališčih, bogve kod; on je izgubil prvo-rojenstvo. — Dosti!

HERMAN *se vrne:* Prijatelj, prositi te moram še nekaj.

SOTEŠČAN

Ukazujte, gospod grof.

HERMAN

Ti prevzameš spremljanje Fridriha v Budo. Nimam zanesljivejšega človeka. Mojemu zetu oddaš to pismo. V njem je moja volja, kako ima ravnati ž njim. Med potom je Fridrih tvoj ujetnik. Ti si mi porok zanj. Glej, da ti ne pride niti za en hip izpred oči, dokler ga kralju Sigismundu ne izročiš.

SOTEŠČAN

Hočem. Ali pa bode hotel slušati me?

HERMAN

Rekel sem ti, da je tvoj ujetnik, da ti moja voljo izpolnjuješ. Sili ga, ako se drzne braniti. Pomoči boš imel dovolj s seboj. Pripravljeno je že vse, idi, jezdi naglo. Čim prej si na mestu, tem ljubše mi je.

SOTEŠČAN

Že hitim. *Odide.*

ŠESTI PRIZOR

HERMAN

sam: Obhaja me čut, kakor da bi ne bil storil prav. Sin je moj, kri od moje krvi in težko mi je šlo prijeti ga trdó. In vendar bi se bil imel že davno prej odločiti na to. Ta ženski značaj ni sposoben za glavo naši rodovini. Razuma nima za cilje našega roda in zastonj sem se trudil vcepiti mu jih.

Vse druge malosti so mu po glavi rojile. In s to prekleto ženitvijo s hrvatsko beračico v celjski hiši potrgal bi bil vse vezi z mogočnimi rodbinami, katerih smo iskali in se zanje borili. Tu mi mora moj drugi sin Herman boljši biti. A že dolgo nisem ničesar čul o njem. Niti brigal se nisem zanj, kaj dela po gorenjem Kranjskem in po Koroškem. Treba ga bode sem poklicati.

SEDMI PRIZOR

Herman, strežaj, potem Veronika

- STREŽAJ** Mlada ženska je tu in želi z gospodom govoriti.
- HERMAN** Kdo je?
- STREŽAJ** Imena ne pove in zagrnjeno lice nosi, samo k vam sili, gospod.
- HERMAN** Pusti jo sem.
- STREŽAJ** Že je tu.
- VERONIKA** *odgrne obraz in poklekne pred Hermana:* Gospod, samo eno prošnjo poslušajte, ne zame, ne zame.
- HERMAN** Ha, ti si upaš sem, vlačuga!

VERONIKA Poslušajte me, ne sodite prej, prosim, kakor bode vaša duša večnega sodnika prosila ne biti pogubljena brez zagovora.

HERMAN Kaj češ tu?

VERONIKA Prišedši zoper vašo voljo sem, da bi poiskala njega, ki mi ga je duhoven poročil za moža na večne čase, slišala sem, da ste ga zavrgli, vzeli mu vse pravice, in to vse zavoljo mene, ker je mene osrečiti hotel. O, nikar njega! On ni kriv. Jaz sem kriva, sama jaz. Prizanesite njemu, a mene uničite. Jaz sem izstopila iz svojega kroga, vdala se častihlepni misli, povzdigniti se na njegovo stran, jaz sem poslušala njegove besede, jaz sem mu verjela, jaz nisem o pravem času pred skušnjo bežala, jaz sem kriva, ne on, ne on.

HERMAN Ti mlada coprnica mi obstaneš dovolj, da bi te mogel spraviti na grmado. Vendar, zdaj mi je že vseeno zaradi tebe, ali hodiš po zemlji ali ležiš pod zemljo. Skrij se in varuj se našega imena poleg svojega imenovati. — Kaj stopaš predme? Kdo ti je rekel, da se moja volja upogiblje po babjih prošnjah in ženskih solzah. Zgini mi in veseli se, da ne ukažem do zadnje vasi, kamor

moja oblast seže, z bičem po hrbtu spremeljati te.

VERONIKA Saj grem proč, daleč proč, le to samo mi obljubite, da on ne bode trpel zavaljo mene, da v samoti ne bodem umirala v grozni zavesti, da nisem le jaz zapuščena, ampak tudi on zaradi mene nesrečen. Pustite me trpeti samo, le mene, ne tudi njega. Kriva sem le jaz.

HERMAN Pelji jo proč in iz grada ven.

STREŽAJ Idite!

VERONIKA Bog je usmiljen, a vi ne!

HERMAN Ven!

VERONIKA O, gorje mi! *Odide, odvedena po strežaju.*

OSMI PRIZOR

Herman, potem poročnik, kasneje vitezi

HERMAN Dolgo bi tega gladkega jezika ne smel poslušati in čuditi bi se ne bilo, da ga je očarala, ko bi moj sin Celjan ne bil in še mladenič golobrad.

POROČNIK Čast vam gospod, jaz prinašam . . .

- HERMAN Slabih poročil sem slišal že dovolj, povedi kaj veselega.
- POROČNIK Bog mi pomagaj, vesela ni novost, ki vam jo prinašam, nesreča je za vas in nas vse velika.
- HERMAN Kaj je, govori!
- POROČNIK Nerad sem jaz nositelj nje.
- HERMAN Kaj imaš? Od kod prihajaš?
- POROČNIK Iz Radovljice.
- HERMAN Kaj dela moj sin Herman? On je pač zdrav?
- POROČNIK On je mrtev. S konja je padel in se ubil. V tem pismu je več povedano.
- HERMAN *krikne:* Ha! Kaj si rekel? Lažeš, ni res!
Odmakne se in pade na stol.
- POROČNIK Žal mi je, da sem vam moral jaz prinesiti žalostno novico. Berite pismo.
Vitezi, služabniki pridejo
- HERMAN Ha, nemogoče, ni res!
- PRVI VITEZ Kaj je?
- HERMAN Moj sin mrtev, moj Herman!
- DRUGI VITEZ Herman? Naslednik namesto Fridriha, mrtev!
- POROČNIK Berite pismo.
- PRVI VITEZ Kaži. *Razgrne pismo, bere.* Resnica je! Od oskrbnika iz Radovljice.
- HERMAN Daj sem!

PRVI VITEZ

Pečat je pravi. Nesreča velika!

HERMAN

pogledavši, spusti pismo na tla, poseže z obema rokama ob glavo: Moja hiša se podira. Živega sina sem poslal tisti dan v pregnanje, ko mi je mrtvi naznanjen bil. En steber sem izvrigel izpod strehe tačas, ko mi je drugi sam padel. *Naglo se vzdigne.* Ha, in vendar je coprnica! Ona mlada ženska, ki je ravno prej pri meni bila! Ona je kriva vsega, ona podira moj rod. Kje je? Za njo! Kdor mi jo dobi in pripelje, temu trud z zlatom plačam. S to coprnico na grmado, potem bo mir. Za njo!

Zagrinjalo pade

PETO DEJANJE

Sobana. Sodniki. Za ograjami mize in stoli sodnikov. V sredi ozadja je vzvišen sedež za starogrofa Hermana

PRVI PRIZOR

Herman na svojem vzvišenem stolu, Veronika, sodniki s predsednikom, zagovornik, pisarji. Zadaj poslušalci in priče, služabniki pri durih

PRESEDNIK SODIŠČA Veronika, hči plemenitaša vlastelina v Desenicah, tam rojena, 22 let stara, prej v službi mlade umrle gospe grofice Celjske, rojene Frankopan, v Krškem in v Ostrovcu, zdaj skrivaj in neveljavno poročena z mladim grofom Fridrihom Celjskim: stopi bliže in govori! Ti si slišala, kako si tožena izvrševanja čarovanja i da si s hudičevimi pomočki preslepila in za sebe pridobila mladega grofa Fridriha; da si krščansko katoliško vero zatajila, ker si se pečala s copranjem, in vse zato, da bi enega uda visokorodne celjske hiše v mreže svoje pregrešne ljubezni ujela; da si s svojim peklenkim copranjem ne le razdvoj

zatrosila med očetom in enim sinom in dobro ime celjske hiše onečastila, temveč tudi zakrivila čudovito in nenaturno naglo smrt drugega sina omenjene slavne rodovine. Ti si slišala tožbo, slišala priče zoper sebe, slišala pa tudi, kaj je tvoj zagovornik zate govoril. Če nečeš biti po resničnih pričanjih obsojena iz življenja na smrt, govori še, kaj imaš povedati za svojo nedolžnost.

ZAGOVORNIK Govorite svobodno! Tu vas bodo sodili po božji zapovedi in po cesarskih pravicah, a ne po ukazih človeških.

PREDESEDNIK Po božjih zapovedih in cesarskih pravicah.

HERMAN Po dokazih!

SODNIK Moreš li koga imenovati, ki bi zate pričal?

VERONIKA Nikogar! Sama sem in zapuščena in lahko bi umrla, samo nečem umreti, obsojena po nedolžnem. Ker jaz nisem čarovnica, nisem v nobeni zvezi s peklenskim vragom, ne znam nič nego moliti in jokati. Laž je in krivo pričanje je, kar so govorili zoper mene. Nečem umreti! Ni res, da sem ga jaz preslepila, da sem ga očarala. Ljubila sem ga, ker sem mislila, da me on ljubi. Če je bila ta misel greh in ljubezen greh, obsodite me, a sicer ne pustite me umoriti, če so-

dite po božji in cesarski zapovedi, kajti nedolžna sem. Če sem grešila, pokore mi je dano dovolj, o bog, več kot dovolj, ker vzeto mi je vse, kar sem ljubila. Pustite me živeti, da se spokorim še bolj in da morda še dočakam, da se mi povrne vsaj malo sreče, malo malo sreče!

HERMAN

Bode li brž sodba? Čemu še dalje čas tratimo? Dokazila so končana!

PRESEEDNIK

Dokazila so končana. Sodniki se bodo posvetovali in bodo sodbo izrekli. *Odide s sodniki na levo.*

DRUGI PRIZOR

Prejšnji brez sodnikov. Janko

JANKO

rine skozi strežaje na levi: Še je čas. Jaz hočem pričati.

VERONIKA

Janko, ti tu? Beži od tod, od mene proč! Dolžé me, da sem čarovnica, ljudje kažejo za menoj, tudi zate je nevarno pri meni.

HERMAN

Kaj hoče ta?

JANKO

Pričati zanjo.

HERMAN

Prekasno je, vrzite ga ven!

- JANKO** Nihče naj se me ne dotakne, komur je zdrava koža ljuba! Če se tukaj sodi po cesarski zapovedi in ne po celjski samovolji, rečem ti v obraz, stari, kruti mogotec: ti si priče zoper Veroniko Deseniško najel in plačal, ti si strahoval vse ljudi, da neče nihče za pravico oglasiti se, vsak se tebe boji. A jaz se te ne. Ti si podmitnik. Kje je cesarski sod, da pričam?
- HERMAN** Ha, kdo se drzne tukaj z menoj tako govoriti, z gospodarjem sodišča? Primate ga! Orožje mu vzemite!
- VERONIKA** *postavi se pred Janka:* Ne, pustite ga, le tega pustite. Jaz sama rada izpovem, vse izpovem, jaz sem res čarovnica, le njega izpustite!
- HERMAN** Čujte!
- LJUDSTVO** Sama izpoveduje! — Čarovnica!
- JANKO** *prestrašen:* Kaj govoriš?
- VERONIKA** Za tebe, prijatelj! Glej, ti si v svojo nesrečo sem prišel; vse je nesrečno, kar v dotiko z menoj pride. Beži, beži proč! Že sem bila upanje dobila, da me oprosté sodniki, ki so lepo z menoj ravnali pri izpraševanju, a zdaj, ko si ti prišel, slutim, da sem izgubljen, in ti bi bil z menoj, če me ne pustiš.

- JANKO** Pričati hočem zate. Podkupili so priče, go-ljufa Celjan!
- VERONIKA** Ne, ne! Ne vidiš li, da me je zapustilo vse, da niti moža ni tukaj zame pričat, ki sem mu vse žrtvovala, vse — tudi tebe. Janko, prijatelj, beži proč! Jaz nečem, da bi še tvo-je nesreče kriva bila. Zastonj se prosi oni mož, zastonj je dokazovanje in pričanje pri njem.
- HERMAN** Kaj je rekel?
- JANKO** Da si si priče podkupil, stari grešnik, in da svoji hčeri, tej Veroniki z Desenic, po živ-ljenju strežeš s krivimi pričami zoper božjo in človeško pravdo.
- HERMAN** On nas zasramuje. Primite ga in orožje mu vzemite!
- JANKO** Meni? *Izdere meč.*
- HERMAN** Pobijte ga! *Hlapci Janka napadejo; brani se; eden ga zabode od zadaj; Janko pade.*
- JANKO** Če se ne morem maščevati zate, umrjem s teboj, Veronika, ki mi ni bilo dano živeti s teboj, umrjem s teboj, kajti tudi ti padeš, on ti ne prizanese, on je tvojo smrt zaprise-gel. . .
- VERONIKA** S teboj, da, s teboj umrem. Ti si dal življe-nje zame nevrednico, in vendar sem ti za

dobro samo hudo povračevala, ne poznala te.

JANKO

Ljubil sem te, za menoj umreš i ti. *Umrje.*

VERONIKA

O bog!

TRETJI PRIZOR

Prejšnji. Zagovornik. Sodniki s predsednikom

ZAGOVORNIK Blagor ti, pravico si dosegla!

PRESESEDNIK V imenu božje zapovedi in cesarske pravice izreka sodišče končno sodbo, da Veronika Deseniška, ki zdaj vpričo tu stoji pred sodbo, ni kriva izvrševanega copranja, ker ni bilo jasno dokazano, da bi bila prestopila božje ukaze, vero zatajila in s hudičem v zvezi ljudem na duši in telesu škodovala. Tako je cesarsko krvavo sodišče pravdo sodilo in Veroniko Deseniško oprostilo.

SODNIKI

Amen.

HERMAN

A mi, grof Celjski in Zagorski, ban hrvatski in gospodar v Celju, sodimo in izrečemo: ta sodba je ničeva in neveljavna. Toženica je ravnokar sama priznala, da je res čarovnica, zato jo mi obsojemo na smrt!

PRESEDNIK Vi odgovarjate pred cesarjem. *Potem se sodišče klanja.*

ZAGOVORNIK Ona je sama priznala?

HERMAN Vsi tu navzočni so čuli, da je priznala. Zato je obsojena na smrt!

VERONIKA Obsojena! Da, priznam, da je vse nesrečno, kar z menoj v dotiko pride. Zato hočem umreti in umrem. A ti, ki si kriv moje smrti in moje nesreče, ki si me žrtvoval svoji rodbinski častilakomnosti in svojemu ošabnemu imenu, nisi svojega roda in imena s tem rešil. Tudi za tvoj rod pride dan, ko bodo peli: »Grofi Celjski so bili, a ni jih več nikdar!« Jaz tebe in tvojo slavo preklinjam!

HERMAN Odvedite jo!

Zagrinjalo pade

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-196-7